

BUDAPEST XVIII. KERÜLET

PESTSZENTLŐRINC- PESTSZENTIMRE

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐ

BEVEZETŐ

1. A KERÜLET BEMUTATÁSA

Várostörténet

Általános településkép, településkarakter

2. ÖRÖKSÉGÜNK

Pestszentlőrinc-Pestszentimre műemlékei

Pestszentlőrinc-Pestszentimre fővárosi védett emlékei

Pestszentlőrinc-Pestszentimre helyi védett emlékei

Pestszentlőrinc-Pestszentimre néhány további, védelemre érdemes épülete

3. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

5. AJÁNLÁSOK

6. JÓ PÉLDÁK | ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

Kortárs épületek

Felújított épületek

Értékek megőrzése, azok újszerű alkalmazása

Tornyos épületek

Építészeti részletek

Garázskapu kialakítás a főépülettel összhangban

Saroképületek

Ajtók, ablakok

Anyaghasználat

Színhasználat, homlokzatképzés

Kémények

Építészeti részletek

Kerítések

Zöldfelületek

Építészeti tervek

Kedves Olvasó!

Egy település arculatát elsősorban az épített és az élő környezet együtt rajzolja meg, a kövek, a téglák, az aszfalt, a fák, a bokrok, és természetesen a mindennapi történeteink dramaturgiai hálója. A lakóházak, az intézmények, az utcák, a terek és a parkok nemcsak a térképen segítik az eligazodást, hanem ki- és megjelölik azt a közös életteret, ahol éppúgy kényelmesen és otthonosan szeretnénk magunkat érezni, mint a saját nappalinkban.

Az itt tartó, a megtartó vonzalmat és érzést, hogy „jő haza érkezni” mindenhol és mindig őriznünk kell; tágabb lakókörnyezetünket ugyanazzal a törődéssel kell vigyáznunk, mint ahogy a szőnyeget takarítjuk otthon, ahogy a levélhalmot gereblyézzük a kertben.

Minden település, városrész, kerület folyamatosan változó organikus egész, amelynek részei közt vannak szerethetőbbek, nemesebbek, ahogy szerényebbek és csúnyábbak is. A Bókay-korszak villái más rangot képviselnek, mint a sorsrontó kommunizmus panelházai, de egy ponton túl ezek a dolgok már nem fémjeleznek és nem számítanak: adottságaink, lehetőségeink és terveink együtt határozzák meg: merre és hogyan induljunk, milyen és mekkora vonalzókat használjunk.

Egy összetartó közösség akkor jár jól, ha a jelenben a jövőt építi, nem pedig a múltjáért búsong. Egy város, egy kerület akkor halad jó irányba, ha a település döntéshozói és polgárai a városképet úgy építik és fejlesztik, hogy annak esztétikai, funkcionális mivoltja a jövőben is tetten érhető, és nemcsak a jelenlegi (múló...) állapotunkban látható és szerethető.

A XVIII. kerületben így gondolkozunk. Igyekszünk gondoskodni örökségünkről, megtartani az értékeket, kijavítani, felújítani, korszerűsíteni mindazt, ami elavult és megkopott.

Van elég dolgunk, de ez így van jól; javítani, teremteni és alkotni közös felelősség és közös kaland, amit nem befolyásolhat sem önös érdek, sem ránk kényszerített akarat.

Ez a könyv mindenkinek szól. Szól azoknak a szakembereknek, akik a városépítéssel, kert- és tájépítéssel, a várostervezés területén dolgoznak, de szól azoknak is, akik szakmán kívüli, érdeklődő polgárként szeretnének pontos képet kapni Pestszentlőrinc-Pestszenimről. Hogy az épített környezetet milyen irányokban lehet gazdagítani, hogy az innovációs törekvéseinkben miként lehet megfelelni a modernista elvárásoknak, hogy amit építünk, azt hogyan építsük ne csak magunknak.

Ez a páratlan szakértelemmel és lokálpatriótai elkötelezettséggel összeállított kötet térkép.

Olyan térkép, ami segít eligazodni mindenkit, akinek van kiindulópontja és van célja. Nekünk mindkettő van.

A széleskörű nyilvánosság bevonásával alkotott Közös mű ez közös olvasásra – az együttműködés, a velünk egy közösségben élők szavainak, gondolatainak meghallgatása és megfontolása nélkül nem épülhet, fejlődhet egyetlen település, városrész, kerület sem.

Ughy Attila polgármester

Bevezető

„Az építészet összetett művészet, legfontosabb tette a hely „üzenetének” megértése.”

Christian Norberg-Schulz: Genius Loci

Olyan arculati kézikönyvet igyekeztünk készíteni melyből az itt lakók, az itt építkezni szándékozók megismerhetik kerületünk épített örökségét, az egyes városrészek „telepek” történetét, hagyományait, a múlt emlékeit. A város a benne lévő épített örökséggel hasonlatos egy múzeumhoz, hiszen a kulturális javak ott vannak az utcán, a parkban, a legendákban. Az egyetlen különbség, hogy a város bárki számára, bármikor hozzáférhető, megmutatható.

Az otthon, az a hely, ahová tartozunk, nem egy földrajzi név, hanem a benne élők történelmi közössége, kultúrája, hagyományai, azaz minden. Ez maga az identitás. A köznapi ember maga is megtapasztalhatja, hogy jó néha eldicsekedni a hozzá közel álló dolgokkal. Vajon büszke-e lakóhelyére az átlag budapesti, szentlőrinci, szentimrei? Mi is részei vagyunk egy nagyobb egésznek, Budapestnek, a Kárpát- vagy Pannon-medencének.

A kézikönyv készítése során kerületünkben is hihetetlen mennyiségű szépségre találtunk, kísérletet tettünk annak legalább felületes bemutatására.

Reményeink szerint a kézikönyv segítséget tud nyújtani olyan új tervek megszületéséhez, amelyek ismerik és tisztelik a múltat, de nem egyszerűen a múlt imitációi, hanem a hagyományokhoz hű, új értéket tudnak teremteni.

A házak is lehetnek egymástól eltérőek, más rendeltetésűek, de ha nincsenek tekintettel egymásra és környezetükre, akkor élehetetlen környezetet alakítanak ki. Kívánatos volna elszakadni az unalomig másolt, mechanikus, közepszerű egyformaságtól, tájidegen megoldásoktól, de ez nem működik a hely szellemének, a hely üzenetének megértése nélkül.

Közös feladatunk, hogy ne csak kihasználjuk, elvárjuk, hogy adjon nekünk a HELY, ahol elképzeljük az életünk, hanem felelősen, a magunk korlátozott eszközeivel adjunk is hozzá, hogy a jövőben is jó legyen itt élni.

Jankovits Vera főépítész

Ughy Attila
polgármester

Jankovits Vera
főépítész

1

A KERÜLET BEMUTATÁSA

általános településkép, településkarakter

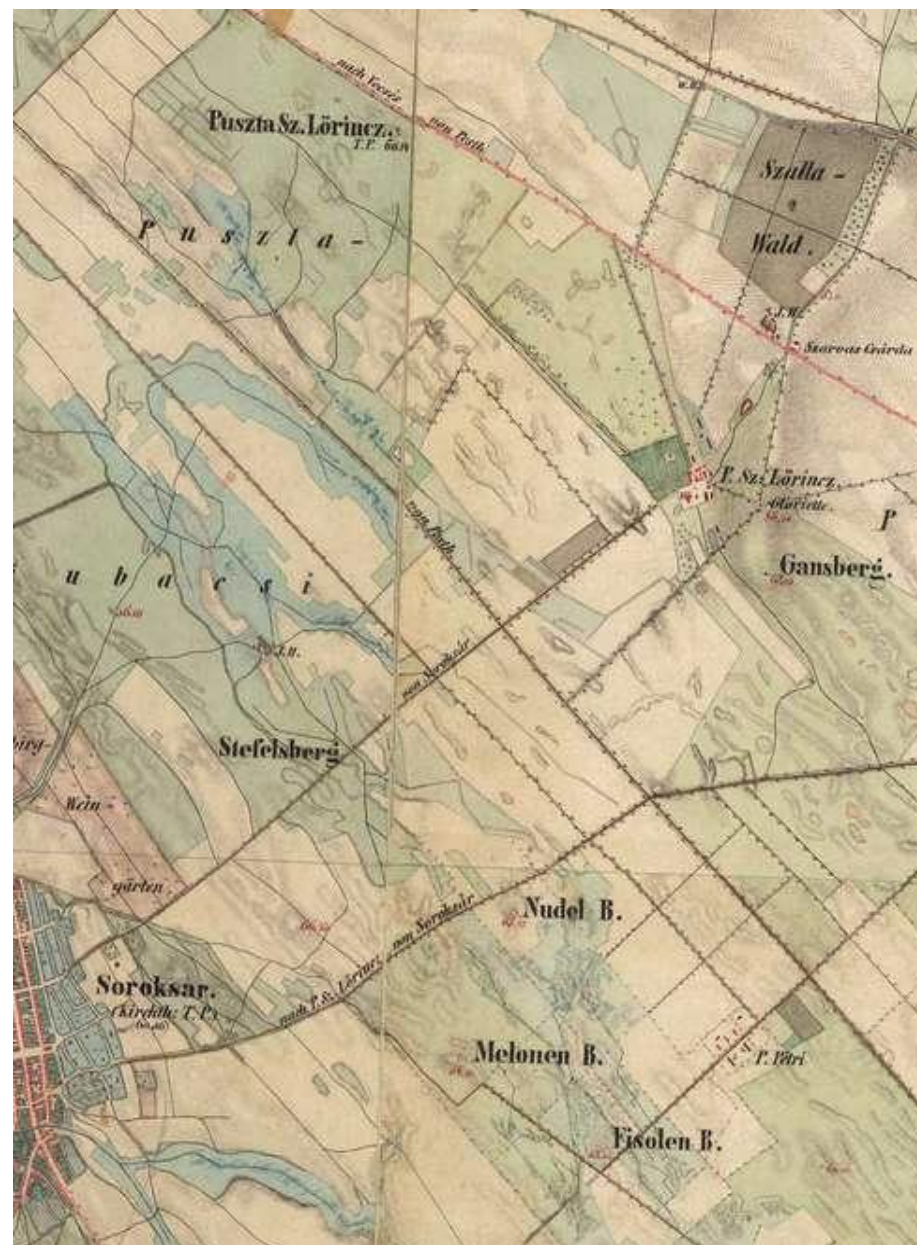
VÁROSTÖRTÉNET

Pestszentlőrinc – Pestszentimre területe már a honfoglalás idején lakott volt, az itt lévő birtokok, település legkorábbi ránk maradt írásos említése XIV. századi oklevelekben található.

A terület a török hódoltság idején teljesen elnéptelenedett. A mai település története a XVIII. században kezdődik, amikor Szent Lőrinc és Péteri pusztát I. Grassalkovich Antal tulajdonába került, így része lett a Gödöllő központú több ezer holdas birtoknak. Szentlőrinc pusztán majorsági központot alakítottak ki. Az épületegyüttesből ma már csak az 1761 körül épített Szent Lőrinc (Grassalkovich) kápolna látható.

1799-től Mayerffy Xavér Ferenc, Pest és Buda megbecsült polgára, Széchenyi István gróf barátja bérelte és virágoztatta fel a területet. Mintagazdasággá fejlesztette a majort, a nevét viselő Ferihegyen, a mai repülőtér helyén szőlőfajta-gyűjteményt létesített. 1814-ben, a Napóleon legyőzése után Bécsben üléselő nagyhatalmi konferencia vendégei látogatást tettek Pest-Budán. Ez alkalomból katonai parádét rendeztek Szentlőrinc pusztán. A porosz, orosz, és a Habsburg uralkodó a mai Gilice téren emelt kilátóról (Gloriette) szemlélte az eseményeket.

Maga a kilátó a második világháború során elpusztult ugyan, de nevét ma is őrzi a szomszédságában kialakított településrész.

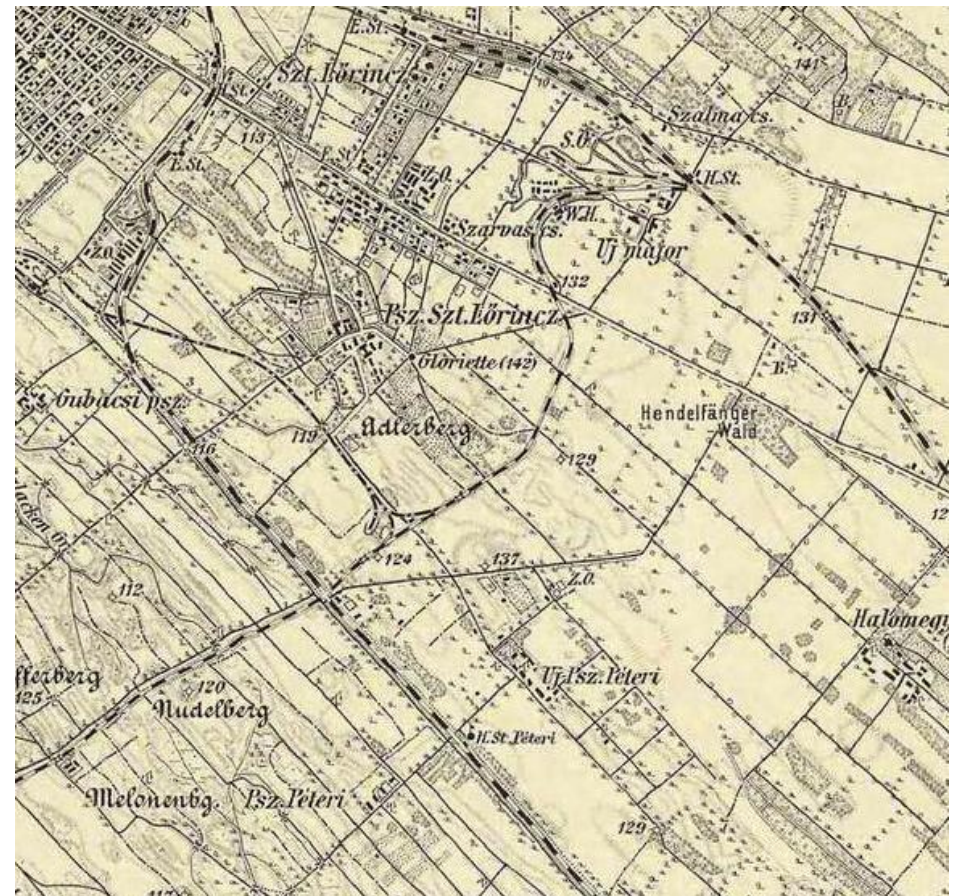

A XIX. század második felében a főváros közelsége és a négy vasútvonal alapozta meg az intenzív fejlődést. A puszták ekkor már több birtokos kezén voltak, megindultak a házhely-parcellázások. A mai település központjában, a Gyöngyvirág utca mentén az 1870-es években elegáns nyaralótelep alakult. A telkeket a politikai és tudományos élet vezető személyiségei vásárolták meg pihenő, nyaraló helyként. Gróf Lónyay Menyhért miniszterelnök elérte, hogy 1875-ben a Cegléd-Szolnok vasútvonalon "Pusztta Szent Lőrinc Nyaraló" vasútállomást létesítsenek, mely által könnyen megközelíthetővé vált az új település. Villatulajdonos volt még többek között báró Eötvös Loránd politikus-fizikus, aki villájának kertjében kezdte meg híres szabadtéri torziós inga kísérleteit; Puskás Tivadar, a telefonhírmondó és a telefonközpont feltalálója; az örökléstan kutató-biológusa, Margó Tivadar; a híres színész, Fedák Sári.

Adottságai miatt számos ipari létesítmény jelent meg a területen. Az 1870-es évektől téglagyárak, kavicsbánya, majd több textilüzem; hordó, kocsilámpa készíttéssel, fémfeldolgozással, vasúti kocsik (majd a két háború között gépjármű-, a II. világháború alatt repülőgép-karosszériák) összeszerelésével foglalkozó gyár, üzem létesült (Lipták-gyár, Kistext, Filtex, az európai hírv Orenstein és Koppel magyarországi leányvállalata stb.).

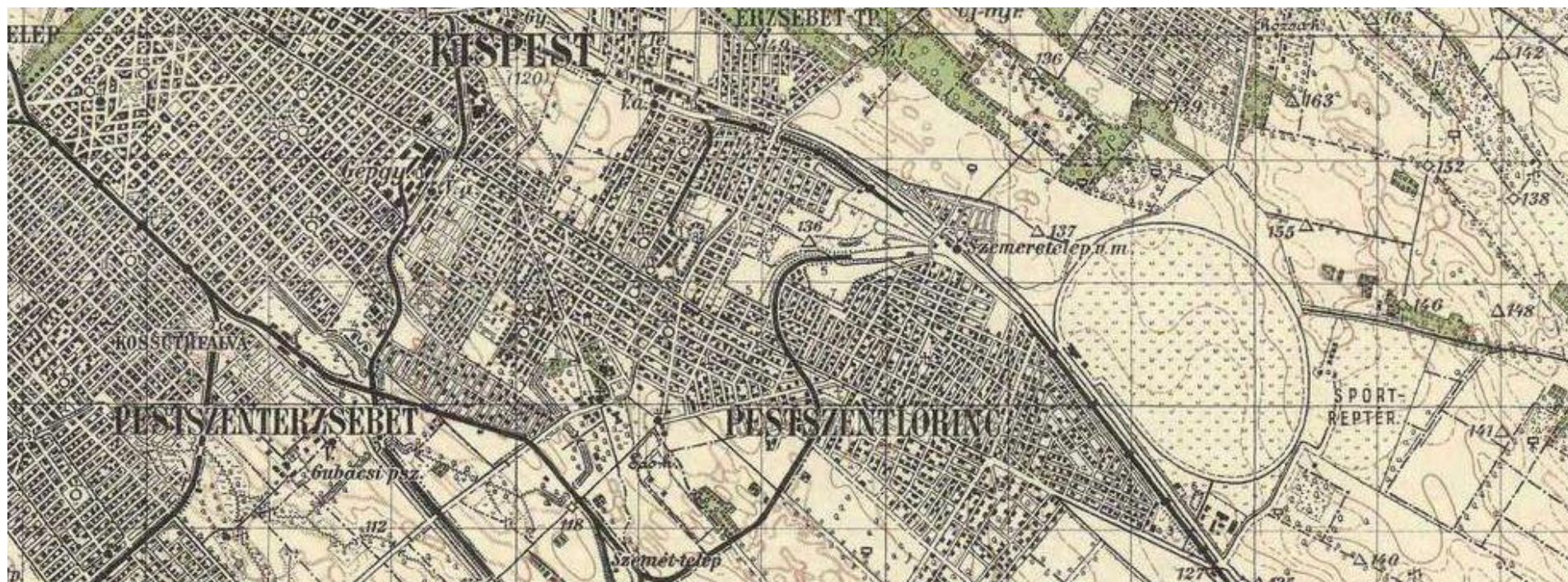
Cséry Lajos, akinek Szent Lőrinc pusztán, a mai Pestszentimre szomszédságában 2600 holdas birtoka volt, még az 1800-as évek végén szerződést kötött a fővárossal a hulladék elszállítására. A Nagykőrösi út mentén kialakított egy szemétfeldolgozó telepet, ahol válogatták, osztályozták a hulladékot, szabadalmaztatott egy komposztálási eljárást, melynek segítségével az elporladt, elhumuszosodott szemétből adalékanyagok

hozzáadásával szerves trágyát állítottak elő. Amikor csődbe ment, a terület a főváros kezelésébe került. A feldolgozó telepet megszüntették, és a terület Pestszentimrével szomszédos részére hordták évtizedeken keresztül a főváros szemetét. Ez a több millió köbméter anyag mintegy másfél kilométer hosszúságban, 100-800 méter szélességben, 20-25 méter magasságban hegyként halmozódott fel, melynek rekultivációja napjaink feladata maradt.

Szentlőrinc a XX. század első éveiben is intenzíven növekedett. Az Üllői úton közlekedő személy és teherszállításra is alkalmas keskenyvágányú vasutat 1900-ban villamosították. Szemere Miklós országgyűlési képviselő, istállótulajdonos 1902-ben vásárolta meg az egykori Szent Lőrinc pusztai birtok egy részét és a majorsági központot Cséry Lajostól. Krúdy hőse, a sport lelkes támogatója birtokán „lövőházat” és céllövőpályát létesített. A „lövőház” igényesen felújítva ma cukrászdként működik. Iskola, óvodák, kápolna épült, temetőt létesítettek. 1910-ben Pestszentlőrinc önálló nagyközséggé alakult, lakosainak száma ekkor 7824 fő volt. A szomszédos Péteri pusztán is házhelyparcellázásba kezdtek a századfordulón, ide elsősorban szegényebb családok költöztek. A Soroksárhoz tartozó település 1904-től viselte a Soroksárpéteri nevet.

Az I. világháború idején a Pestszentlőrinci gyárak, üzemek haditermelésre álltak át. A Lipták gyárban úttörő fejlesztési munka folyt; adatok, fotók erősítik az itt folyó harcokci, illetve helikopter kísérletek tényét. A mai Havanna lakótelep helyén az I. világháború befejeződése után a Magyar Lőszergyártó Rt. üresen álló épületeit a Népjóléti Minisztérium az elcsatolt területekről menekülők számára lakásokká alakíttatta át, illetve új lakóházakat is emelt. Ez a zárt, kertés bérlakásos terület volt az Állami telep, mely jelentősen növelte Lőrinc lakosságát. **A két település intenzív fejlődése** tovább folytatódott a két világháború között. Pestszentlőrincen 1927-ben négy elemi és egy polgári iskolaépület készült el. Új lakónegyedek, kertváros, katolikus, evangélikus, református és unitárius templomok épültek.

Az 1936-ban megyei várossá váló településnek az 1940-es években már 35000 lakosa volt. Gimnáziumot létesítettek, megkezdődött a városközpont kialakítása, a repülőtér építése. 1930 januárjában Soroksárpéteri önálló nagyközséggé vált, 1931-ben pedig felvette a Pestszentimre nevet. Több középület, új mozi létesült, feépült a katolikus és a református templom..

A második világháború miatt a fejlődés megrekedt. Pestszentlőrinc lakóinak egy részét, Pestszentimre teljes lakosságát kitelepítették 1944 végén. A legnagyobb pusztítást a légitámadások, illetve az átvonuló front harcai okozták. Pestszentimre mindkét templomépületét felrobbantották.

Az újjáépítést követően Pestszentlőrincet és Pestszentimrét a főváros XVIII. kerületeként Budapesthez csatolták 1950-ben. A főváros részeként látványos fejlődés vette kezdetét. A helyreállított ferihegyi repülőtér 1950-től szolgálja a polgári repülést. Megkezdődött a park- és védőerdő telepítés. A Hengermű, a Kőolajipari Gépgyár mellett beindult a termelés a Lőrinci Fonóban, mely az 1960-as években a magyar Pamutfonóipari Vállalat országos központja lett. Az ipari létesítmények, közintézmények mellett lakótelepek épültek. A Lakatos és a Szentlőrinc – korábbi nevén KISZ – lakótelep felépítése a 60-as évek lakásínségét enyhítette. A 70-es években épült fel a bezárt téglagyár területén a sportcsarnok, a 80-as években az új többemeletes szakorvosi rendelőintézet, és a könyvtár. Az állami telep helyén a 10 emeletes lakóházakból kialakított Havanna telep épült meg, melyen a – kor szokásaitól eltérően – a lakóépületekkel egyidőben készült el a kiszolgáló intézményhálózat egy része is (bölcsődék, óvodák, iskolák, élelmiszerboltok). Az Üllői úton felépült a posta és az új Városháza épülete.

Az 1990-es évek elején a két egykor magyar, 1956-tól szovjet laktanyából kivonultak a csapatok. Az elmúlt két évtizedben a korábban meghatározó

gyárak többsége megszűnt, a foghíjakon, a település szélén társasházak és lakóparkok épültek. A kerületi önkormányzat az utóbbi évtizedekben is fontos feladatának tekinti a pestszentlőrinci és pestszentimrei településközpont fejlesztését. A 2000-es évek első évtizedében Pestszentlőrincen a városközpontban új vásárcsarnok és több modern, emeletes lakóháztömb épült, Pestszentimrén átadták az új szakorvosi rendelőintézetet és a Borostyán Gondozási központot, megújult a játszótér.

A 21. században pályázati támogatásokkal egyre több lakótelepi ház és középület (iskolák, óvodák) újul meg, válik korszerűbbé. A városközpontok fejlesztése 2010 után tovább folytatódik. Pestszentlőrincen a központi park, a Kossuth tér Üllői út felőli része már részben megújult. Nemcsak a növényzet, a közvilágítás alakult át, a tér új közösségi funkciókra is alkalmassá vált elegáns utcabútoráival, pavilonjával. A közeljövőben folytatódik a tér további részének felújítása.

(Forrás: Heilau Zsuzsa – Tomory Lajos múzeum)

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

A két Budapesthez csatolt, egykor önálló település **mai arculata** jellemzően a **XIX. század második felétől alakult ki**, és azt elsősorban a világvárossá fejlődő Budapest közelsége determinálta. A főváros rohamos gazdasági fejlődése szükségessé tette újabb ipari területek létesítését, és az üzemekben dolgozó munkások letelepítését. Budapest területe és lakossága gyors növekedésnek indult. Mindez magával hozta a Budapest környéki nagybirtokok területének fokozatos felparcellázását. Így alakultak ki egymás után Pestszentlőrinc és Pestszentimre „telepei”, amelyek végül (1950-ben) Budapest részévé váltak.

Napjainkra ezek a „telepek” már összeolvadtak, eredeti határaik elmosódtak. Ma a kerület területének nagy része gyakorlatilag egyetlen, összefüggő kertvárosnak tekinthető, melynek továbbépítése – kisebb léptékben ugyan –, de még most is folytatódik. A kerület **általános településképét** tehát elsősorban **a nagykiterjedésű, 100-150 év alatt kiépült kertvárosi jelleg határozza meg.**

A lakóterületekkel párhuzamosan megjelentek a gazdasági tevékenység területei, az iparterületek is, amelyek a kerület több részén szintén jelentős, összefüggő foltokat alkotnak. Ezek az **üzemi területek** a termelési tevékenység átalakulásával – különösen a rendszerváltás óta – jelentős átalakuláson estek/esnek át, mégis **továbbra is meghatározó elemei** a kerület területfelhasználásának és **településkarakterének**. Az üzemi területekre ma már nem csak, mint szükséges „rosszra” kell tekinteni, ahol lepusztult környezetben folyik a munka – és sok esetben a környezetszennyezés, – hanem olyan munkahelyekre kell gondolni, ahol kulturált körülmények között, építészeti is színvonalas környezetben lehet dolgozni. Ennek kialakítása persze még jelentős időt vesz igénybe, de hosszabb távon mindenképpen számolni kell az ipari területek ilyen irányú átalakulásával. Éppen ezért is fontos a régi üzemekben még fellelhető építészeti értékek feltárása és megtartása.

A „klasszikus” „telepek”, és az iparterületek mellé **a 70-es évektől harmadik jellemző településkarakterként megjelentek a lakótelepek**, amelyek a kerület több pontján alkotnak összefüggő foltokat. Bár a lakótelepek megépítését legtöbbször súlyos hibának tekintik, a maguk korában, és az adott körülmények között szükségesek voltak a háború súlyos lakáshiány felszámolására.

A lakótelepeket ma már képesek vagyunk differenciáltabban megítélni, és helyenként még akár érdemeiket is elismerni. Így van ez Pestszentlőrinc-Pestszentimre esetében is, ahol az egyes lakótelepek kompozíciója, szerkesztése igencsak eltér egymástól, következésképpen „élhetőségük” is eltérő.

A „telepszerű beépítés” korszerűsített, továbbélő példái a lakóparkok, amelyek egyesíteni igyekeznek a közös használatú, nagyobb méretű – és így jobban kihasználható – kertek előnyeit a saját kertek előnyeivel. **A lakóparkok megjelenése egy újabb – és minden valószínűség szerint egyre inkább elterjedő – karaktert jelent a kerület arculatában.**

Kedvezőtlen örökség, hogy sem Pestszentlőrincen, sem Pestszentimrén nem alakult ki valódi településközpont, melynek oka valószínűleg a fővárostól való függés volt, még az önálló települési státusz idejében is. Erre utal az **Üllői út** kerületen belüli szerepe is, amely mintegy **lineáris központként működik**, a kereskedelmi-szolgáltató létesítmények mellett felfűzve a kerület több fontos intézményét is. Ez az adottság jelenleg inkább teherként jelentkezik, de pozitív értékre váltása nem lehetetlen, részben a közterület átértékelésével, részben egységes építészeti arculat megteremtésével a főút mellett.

A kerület különleges, önálló településkaraktert hordozó területe a Ferihegyi repülőtér. Az újabb terminálok színvonalas kortárs építészete felzárkózik Európa nagy repülőtereihez, de egyedi különlegesség az 1. terminál műemlékileg is védett épülete.

2

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE MŰEMLEKEI

Pestszentimre-Pestszentlőrinc területén jelenleg 2 épület (és azok műemléki környezete) áll műemléki védelem alatt.

RÓMAI KATOLIKUS KÁPOLNA ÉS MŰEMLEKI KÖRNYEZETE

A kerület legrégebbi épülete a most magában álló, régen kastélyépülettel, majorsági épületekkel körülvevett Szent Lőrinc-kápolna. A barokk stílusú kápolnát az 1760-as évek elején (egyes források szerint 1761, mások szerint 1762-ben) építtette Grassalkovich Antal. (A helyiek közül sokan Grassalkovich-kápolnaként ismerik.) Az épületet 1799 körül a Mayerffy család újíttotta fel immár klasszicista stílusban, emléküket a kápolna harangjának felirata őrzi.

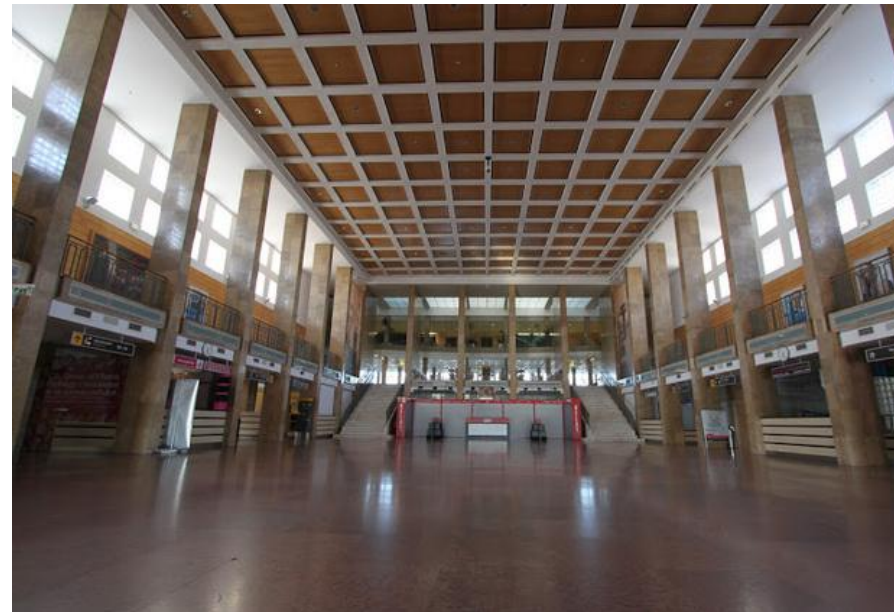
Bejárati főhomlokzatát timpanon, félköríves záródású ablak és fazsindellyel fedett torony teszi hangsúlyossá. Előteréből csigalépcső vezet a kórusra, szentélye trapéz alakú. Belső tere négyzet alaprajzú, csehboltozatú. A jelenlegi freskó Rády Ferenc alkotása, 1973-ból. A freskón látható címer és a belső térben álló kőfaragvány a Szemere családnak, a majorság 20. századi birtokosainak állít emléket.

FERIHEGYI REPÜLŐTÉR 1. TERMINÁL FELVÉTELI ÉPÜLETE ÉS MŰEMLÉKI KÖRNYEZETE

Alig egy évvel Budaörs megnyitása után a felmerülő gondok miatt a Főváros vezetése újra helyet keresett egy új nemzetközi repülőtér számára. Felmerült a Csepel-sziget északi csúcsa is, de végül 1939-re eldőlt, hogy Pestszentlőrinc határában, a ferihegyen épül meg az új reptér, amely igaz, hogy távol esik a várostól, de a légköri viszonyok kedvezőek. (A „Ferihegy” elnevezés a területen a 19. században szőlőbirtokkal rendelkező Mayerffy Ferencre utal.) 1939 márciusában kiírták a tervpályázatot, amelyet Ifj. Dávid Károly nyert meg (később a Népstadion tervezője). A minden ízében modern terv érdekessége, hogy a szimmetrikusan komponált épület felülnézetben egy repülőgépet formál. Jellemző elemek a kifutópályára néző kilátóterasz és a két irányítótorony.

Az előzetes tervek szerint a repülőteret vegyes (katonai, polgári és sport) használatra szánták. Csakhamar megkezdődtek a munkák, luxusszállodát, és új gyorsforgalmi utat is terveztek. A főépületben minden olyan szolgáltatás helyet kapott, amelynek köze volt a légi forgalomhoz, így vámhivatal, posta, jegyiroda, információs szolgálat, sőt szabóság és fodrászat is. 1944 végéig a világháború ellenére elkészült a nagy hangár, és a szerelőműhely is, de a háborús események számos kárt okoztak a reptéren, többek között összedőlt a hangár és a még csak szerkezetkész főépület egyik szárnya. (Az amerikai hadsereg katonai objektumnak tekintette a repülőteret és azért bombázta, mert a lőrincen összeszerelt junkers-ek felszálló helyének használták.) A világháború után ezért a forgalmat ismét Budaörsre terelték, ott rendezte be a MASZOVLET (Magyar-Szovjet Légiforgalmi Részvénytársaság) bázisrepülőterét, és oda érkeztek a külföldi gépek is.

A Ferihegyi repülőtér üzembe helyezését azonban nem lehetett sokáig halogatni, ezért az első hároméves tervben megkezdődött az újjáépítés. Az 1950. május 7-i megnyitóra elkészült az 1500 majd 2500 méteres betonpálya, a hangár, és a forgalmi épület egy része. 1960-ra Ferihegy Közép-Európa legmodernebb repülőtere lett, mikor is elkészült a tranzitváró, a bevezető fénysor, a radarberendezés, és meghosszabbították a kifutópályát. A fejlesztés következő állomásaként 1983-ig elkészült az új kifutópálya, az irányítótorony, a Malév-gépek karbantartására szolgáló műszaki bázis.

A 80-as évekre Ferihegy 1 már nem bírta a terhelést, nem lehetett tovább halogatni a fejlesztést. 1985-ben átadták a forgalomnak a 2-es terminált, majd a forgalom növekedése indokoltta a 2B terminál megépítését. Miután felavatták a Ferihegy 2B terminált, Ferihegy 1-en már csak teher- és kisércsés forgalom, valamint kormányzati különgépek fogadása folyt. Ferihegy

1 nagy része ekkoriban főleg irodaházként funkcionált, a csökkenő forgalom miatt.

A 2000-ben az épületet műemlékké nyilvánították, majd 2004 októberében megkezdődött a több hónapos műemléki felújítás. Ennek során elsődleges szempont volt az épület eredeti, Bauhaus-stílusú architektúrájának megőrzése, a finom részletek kiemelése. (A felújítás építész tervezői dr. Jaklits Ervin, Obermayer István és Szécsi Zolt, a belsőépítész Takács László volt.) 2006-ban a műemléki felújítás elnyerte Európa legrangosabb örökségvédelmi díját, az Europa Nostra-díjat. A díjat a terminál műemléki tereinek, a központi csarnok, a galéria és a bútorok helyreállításáért együttesen kapta a tervező, a kivitelező, az építő és a beruházó. 2007-ben a felújítás az Építőipari Nívódíjat is elnyerte. 2003-tól még a „fapados” légitársaságok használták a terminált, majd 2012 május 30-án bezárták. 2012 október 1-től Terminal 1 Airport Event Center néven rendezvényközpontként funkcionál, közel 2000 m²-en, három földszinti csarnokkal, hatalmas galériával és a kifutópályára néző tetőterasszal.

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE FŐVÁROSI VÉDETT ÉPÜLETEI

Pestszentlőrinc-Pestszentimre területén jelenleg 13 objektum (épületek, szobor) áll fővárosi helyi védelem alatt.

EGYKORI „TÜNDÉR-KERT” VENDÉGLŐ | Gyöngyvirág utca 7-9.

A Bogyai József földbirtokos tulajdonában lévő kerthelyiséges mulató 1911. június 4-én nyílt meg, Tündérkert néven. Az ünnepi avatón száz vacsoravendég jelent meg, akiknek estéjét tűzijáték, tombola, rakétaeregetés tette színesebbé. A villa és a hozzátartozó park később Klein vendéglős tulajdonába került, aki három szoba összevonásával nagytermet alakított ki, ahol bálakat, színelőadásokat, népgyűléseket tartottak, télen étteremként működött.

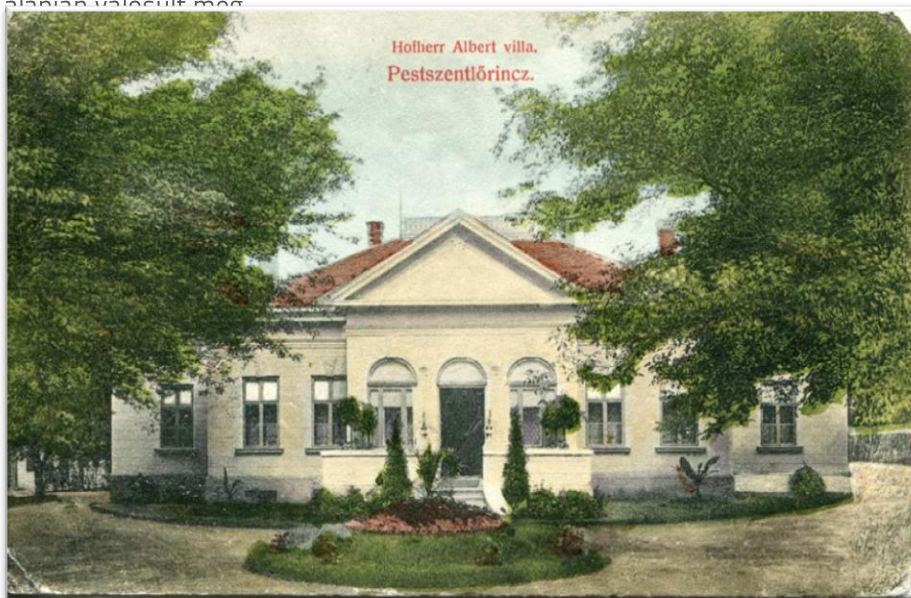
Az ingatlan a két háború között Pestszentlőrinc tulajdonába került. 1936-ban itt nyitották meg a város gimnáziumát, de mivel erre a célra túl szűknek bizonyult, az épületben a háború végéig napközi otthonos óvoda működött. 1945 után a Szociáldemokrata Párt székháza lett, az ifjúsági mozgalom klubhelyiségeként használták. 1948-tól 1977-ig a Szabó Ervin Könyvtár fiókkönyvtáraként működött. Ezt követően, 1983-ban a kerületi zeneiskola költözött az épületbe, amely 1989-ben, fennállásának 20. évfordulója alkalmából felvette Dohnányi Ernő világhírű zeneszerző, karmester, zongoraművész nevét.

► A vendéglő régen és ma: az épület mai állapotában is szép, de a két képet összehasonlítva jól látható, hogy néhány homlokzati dísz eltávolítottak, az eredeti nyílászárók árnyékolásához fa spaletták készültek. Homlokzat-felújítása során visszanyerte eredeti vakolat architektúráját.

KLASSZICISTA VILLA | Gyöngyvirág utca 6-8.

A klasszicista jegyeket magán hordozó épület az 1890-es években épült. Tulajdonosa a XX. század legelején Hofherr Albert királyi tanácsos, a kispesti mezőgazdasági gépgyár (a környékeliek számára a „traktorgyár”) tulajdonosának fia, a gyár igazgatója volt. 1945 után a Magyar Honvédség tulajdonába került az épület, és hadkiegészítő parancsnokság működött benne. A rendszerváltás után a kerületi önkormányzat vásárolta meg, és itt kapott helyet a kerületi Művész Egyesület Képző- és Iparművészeti Alkotóműhelye. Az épület felújításra szorult, ezért az önkormányzat olyan beruházót keresett a 2000-es évek elején, aki ezt a feladatot vállalta. Ma a kívül-belül megújult épületben az „Új Tündérkert Étterem Nosztalgia Kávéház és Cukrászda” működik. Az átalakítás és a felújítás Kollmann Ferenc tervei alapján valósult meg.

KUSZENDA VILLA | Gyöngyvirág utca 28/B.

Az épület először „Pordán villaként” került képeslapra. A két háború között került Kuszenda Lajos tulajdonába, aki jelentős személyiség volt Pestszentlőrinc életében. Először segédjegyző, majd jegyző, végül főjegyző, a pestszentlőrinci képviselőtestület tagja. Az épületet az új tulajdonos kibővítette a Gyöngyvirág utcai szárnyal, a szép, nagy kertben tenispályát is kialakított. A villát a második világháború után államosították, gyermekotthont hoztak létre benne. Egy új, emeletes szárnyrészt is emeltek mellé.

VÍZTORONY | Gyömrői út 85-91.

A víztornyot az egykori Filtex gyár számára építette egy helyi vállalkozó, Pécsi József. A hatszögletű, vasbetonszerkezetű kubus lábainál áttört, víztározójánál tömör megjelenésű.

EGYKORI KARMELITA ÁRVAHÁZ | Gyöngyvirág utca 39-41.

A 19. században a Szalla- vagy Szála-erdő volt Szent Lőrinc puszta legnagyobb tölgyese. A területet Gróf Lónyay Menyhért miniszterelnök vásárolta meg a puszta feldarabolásakor. Itt, a mai Gyöngyvirág utca vonalában alakult ki az a villatelep a század végére, amely Lónyay mellett más hírességek lakóhelye lett. Eötvös Lóránd és Puskás Tivadar mellett a híres operettprimadonna Fedák Sári villája is itt állt.

Az épületek egyike, a Szent József és Szent Lőrinc Otthon volt, a Jézus Isteni Szívéről nevezett karmelita apácák fiúnevelő-intézete és árvaháza. A karmelita rend ezen új ágát 1891-ben alapította Boldog Mária Terézia. A rend 1908-tól működött Pestszenzlőrincen, az apácák itt 2 és 14 év közötti, árva és szegény fiúgyermekeket gondoztak. 1915 novemberében költöztek a mai telken álló villába. A gyönyörű, évszázados tölgyekkel díszített, kerttel körülvett úrilak szép környezetet biztosított védenceiknek.

A kápolna 1928-ban és 1929-ben egy-egy harangot kapott. A második világháború után a szerzetesrendet felszámolták, az ingatlant államosították. Évtizedeken keresztül a Ságvári Endre utcai Általános iskola működött benne. A rendszerváltás után az épület visszakerült a katolikus egyház tulajdonába. A tanítás 1993 őszén kezdődött meg a Szent Lőrinc Katolikus Általános Iskolában. 1995-96-ban alakították át tetőszerkezetét, hogy további tantermeket alakítsanak ki.

- ▶ Az épület szépen felújított, néhány részlet azonban rontja az összehatást. Ilyen a bejáratnál kialakított íves előtető, maga a bejárat ajtó és a tetőtéri ablakkiemelések.

TRIANONI FOGADALMI KERESZT | Hargita tér

A Trianoni békediktátum után sok menekült telepedett le Pestszentlőrincen. Az egykori Szemere birtokrész felparcellázásával nemcsak új otthonaikat építették fel, hanem az új, Szent Imre nevét viselő kertváros központi részén, a Hargita téren, közadakozásból Fogadalmi Keresztet emeltek.

Az emlékmű alkotója, Fadrusz János akadémiai tanulmányainak befejezéséhez közeledve 1891-ben vizsgamunkájára készült, és olyan témát keresett, amellyel mély érzéseket fejezhet ki. Így jutott a feszület megmintázásának gondolatához. Az eredeti gipszmintát szülővárosának ajándékozta, egyik másodpéldánya szintén Pozsonyba, az Evangélikus Liceum kápolnájába került. A szobor további példányai megtalálhatók az alkotó síremlékén és a Magyar Nemzeti Galériában is. A talapzatot Komjáthy Sándor tervezte. A hármas halmot stilizáló talapzatba a Kárpát-hegység kövei kerültek. Ezeket a Magyar Nemzeti Múzeum ásványtani szakosztálya, valamint K. Kiss Sámuel adományozta. Így kerültek az alapkőbe a Hargita-hegy, a Máramarosi és Csíki Havasok, a Magas Tátra, Bánsági hegyek és az Írott-kő emlékkövei. Az emlékművet 1935-ben avatták fel a Hargita téren. 2003-ban az önkormányzat felújította.

PESTSZENTLŐRINC VASÚTÁLLOMÁS | Jegenye fasor 43.

Pestszentlőrinc első vasútállomása a vonal megnyitása után jó néhány évtizeddel, gróf Lónyay Menyhért miniszterelnök kezdeményezésére épült fel.

1872-ben Lónyay birtokot vásárolt szent Lőrinc pusztán, és nyaralót építtetett a Budapest–Cegléd–Szolnok vasútvonal közelében. Ezt a vasútvonalat – Magyarországon másodikként – 1847-ben adták át. Lónyay a vasúttársaságnak ingyen telket ajánlott fel az építendő vasútállomás céljára, és 1875-ben el is érte, hogy az Pusztaszent Lőrinc Nyaraló néven megépüljön. Közbenjárására a gyorsvonatok is megálltak az állomáson. Az első állomás még kicsi volt, de a település önálló községgé alakulása után bővítették. Az épület típusstervek felhasználásával készült, az eklektikus stílus jegyeit viseli magán. A várótermeken és forgalmi helyiségeken kívül szolgálati lakás is tartozott hozzá.

A vasúti pálya felől faoszlopokon álló előtető épült, díszes ácsolattal, s ugyanezt a famunkát használták az ereszalj kialakításánál is. Az épületet többször átalakították, majd az állomás átépítése során kívül-belül teljesen felújították. Az utasforgalmi jellegű helyiségek megszűntek.

- ▶ A vasútállomás régen és ma, felújított formában.

AZ EGYKORI POLGÁRI ISKOLA | Kossuth Lajos tér 2.

A pestszentlőrinci polgári iskola 1926-27-ben épült, Jánszky Béla és Szivessy Tibor tervei alapján. Az épület a magyar art deco építészeti stílus jelentős alkotása; tömege, nyílászáróinak formája, elrendezése markáns kompozíciót mutat, a homlokzatot díszítő domborművek magas művészeti értéket képviselnek. Eredetileg külön fiú és lány iskolarésszel épült, ezért két főbejáratral rendelkezik, szimmetrikus kialakításban. A második világháború után az épületbe költözött a pestszentlőrinci gimnázium, ezért a régi épület déli szárnyához csatlakozva F+1 emeletes épületszárnyal bővítették. 2011-ben került egyházi kezelésbe, ekkor vette fel a Sztehlo Gábor nevét. (Korábbi elnevezései: Steinmetz Miklós, majd Hunyadi Mátyás Gimnázium.) Az épület energetikai korszerűsítésére nemrég került sor, ekkor felújították a homlokzatot is.

REFORMÁTUS TEMPLOM (ÁRKAY BERTALAN ÉS CSABA REZSŐ, 1941.) | Kossuth Lajos tér 5.

A templom építésére 1931-ben tervpályázatot írtak ki, amelyet Zeitler Rudolf – későbbi nevén Csaba Rezső – nyert meg. A templom terveit Árkay Bertalan, a belső berendezések terveit Csaba Rezső készítette. A templom csak 1941-re készült el, ezért sokáig az istentiszteleteket az alagsori, a templomtérrel megegyező alapterületű teremben tartották. (Utóbbi a templom elkészülte után (kulturház jellegű) közösségi térként funkcionált.)

Hasított téglaborítású épület, melyen a népies eredetű elemek modern interpretációban jelennek meg. A torony az erdélyi fatemplomokat, az előcsarnok feletti pártázat a felvidéki reneszánsz építészetet idézi. Az épület tömege, homlokzatai visszafogottak, egyszerűek. A főhomlokzat díszje a modern óra, amely 1934-ben készült.

A PESTSZENTIMREI DIANA PATIKA | Nemes utca 14.

Molnár Antal 1937-ben vásárolta meg a mai gyógyszertár telkét a Nemes utcában. Tervei alapján épült fel 1939-re az új (akkor Pestszentimrén ritkaságszámba menő emeletes, bauhaus stílusú épület, benne a Diana Gyógyszertár és a család lakása, a község főterének sarkán. 1944-ben német híradós alakulat, 1945 után az MKP használta a felső szintet, míg 1949-ben az egész épületet államosították. A földszinti lakrészben – mint bérlők – megmaradhattak Molnárék.

Ma az emeleten rendezvényház, a ház tér felőli falán 1956-os emléktábla található. Ez a Pestszentimrei Városrészi Önkormányzat székhelye. Az épületet a pestszentimrei városrehabilitációs pályázat keretében újították fel, ennek során sajnos az eredeti architektúra súlyos károkat szenvedett: az akadálymentes bejárat biztosítása gyakorlatilag tönkretette az eredeti sarokbejáratot; egyes homlokzati elemek (vízszintes körbefutó osztópárkány, ablakokat összefogó felső szemöldökpárkány). Az eredeti festett „Gyógyszertár” feliratott az épület stílusától elütő dobozszerű cégérre cserélték.

SZENT IMRE PLÉBÁNIATEMPLOM | Nemes utca 19.

1926-ban Pestszentimre község 1400 négyszögöles telket adományozott templom építésére a Piac téren. A katolikus egyház azonban az eredetileg kapott Piac téri telket eladta, és megvásárolta a templom mai telkét. A templom tervezésére és építésére Bánszky Mihály műépítész (a kisésti és a pesterzsébeti templom építőjét) kérték fel. 1927. június 1-én kezdődött meg az építkezés és – bár az első szentmisét 1928 karácsonyán tartották meg – a templom csak 1929-re készült el. A II. világháborúban a tornyot a németek katonai célra használták, majd visszavonulásuk előtt felrobbantották.

1955 és 1959 között újjáépítették a templomot, a tornyot 1961-1962-ben fedték be. 1968-ban újra felszentelték, és 1990-ben új, csúcsos fémsisakkal látták el a tornyot. A háromhajós elrendezésű templom a „klasszikus” templomépítészet hagyományait követi. A bejárat fölött emelkedő tornya négyszögletes, amely a sisak alatt nyolcszögben folytatódik. Összhatásában neogót stílusú épület, részleteiben azonban leegyszerűsített, modern építészeti részletek jellemzik. 2011-ben a templom mellett urnatemetőt emeltek.

AZ EGYKORI LÖVÖLDE | Üllői út 450-452.

A „lövőházat” Szemere Miklós országgyűlési képviselő, a BEAC elnöke, építtette lőrinci birtokán, az akkori villamos végállomás mellett. A homlokzat díszei ma is az épület eredeti funkcióját idézik. A Lövöldében nemcsak rangos lövészeti versenyeket rendeztek, itt gyakorolt Prokopp Sándor, a lövészet első magyr olimpiai bajnoka (1912) is.

Lépcsőn lehetett feljutni pompás, délszaki növények által díszített teraszára, ahol pár száz ember elfért. A terasz a puskaropogáson túl a cifra multságok zsvajjától is visszhangzott. Krúdy Gyula is megemlékezett erről „Szemere Miklós udvartartása” című tárcájában. Ma az egykori lövőház épületében igényesen felújított cukrászda, kávéház működik. A tetősíkba helyezett ablakok nem zavaróak.

VILLA | Városház utca 32

A Bókaytelepen álló villaépület egyedi formájával, mozgalmas, romantikus homlokzatával tűnik ki jóval egyszerűbb kialakítású társai közül. Az egykori villaépület helyén korábban a Kastély étterem működött, jelenleg eladó.

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE HELYI VÉDETT ÉPÜLETEI

Pestszentlőrinc-Pestszentimre területén jelenleg 2 épület áll helyi védelem alatt.

AZ EGYKORI „SPRUNG-KÁVÉHÁZ” | Baross utca 12.

Az épületet Sprung József építette kávéháza számára, amit 1905-ben nyitott meg. Az épület mind méretében, mind kialakításában kiválik a szomszédos lakóépületek közül. sajnos a tulajdonos számításai nem váltak be, az impozáns méretű kávéház csődbe ment. A házat később a Tarsoly család vette meg és megnyitották benne saját nyomdájukat, amely az alagsorban üzemelt az államosításig. A rendszerváltás után nyergőgépekkel felszerelt kaszinó működött benne. Jelenleg alagsora rendezvényteremként funkcionál.

Az épület mai képe alig tükrözi annak eredeti eleganciáját. A fa terasz megsemmisült, a felújítás(ok) során az épület számos finom homlokzati részletét elveszítette. (Az utcai homlokzaton viszont még ma is látszanak az eredeti tulajdonos nevének kezdőbetűivel díszített címerpajzsokskák.). Új, hangsúlyos bejárata mind formailag, mind anyagában külön életet él. Kívánatos volna a Batthyány utca felőli tornyos – tornácos faszerkezetű kerti építményét az eredeti mintájára újra megépíteni.

VOLT HERRICH-KISS VILLA | Margó Tivadar utca 116-118.

A villa – a szomszédos Bókay-kert főépületéhez hasonlóan – Pestszentlőrinc legrégebb épületei közé tartozik. Herrich Károly vízmérnök, Pestszentlőrinc egyik meghatározó földbirtokosa a területtel együtt vásárolta meg az 1860-as évek végén a két épületet, amelyeket ma is jelentős méretű kert vesz körül. Ez az épület és a környező terület már az 1880-as évek végén különvált a Bókay-kerttől. Tulajdonosa Herrich Károly egyik lánya, Leonie lett. Az épületet Herrich Leonie férje, Kiss István, a kor neves építésze átépítette. (Ő tervezte Pesten – többek között – a Baross utcai Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikát és a budai irgalmasrendi kórházat.)

A T alakú nyaraló épület fejében nagyméretű könyvtárszobát is kialakítottak, a díszes faszerkezetű, üvegezett veranda és a szobrokkal benépesített rózsakert pedig jól látható egy századfordulós reklámképeslapon. A két háború között több bérlője volt az impozáns, ma több mint 500 négyzetméter hasznos alapterületű villának. A háború után szociális bérlakásokat alakítottak ki az épületben, amelynek állapota leromlott, felújításra szorult a 2000-es évek elején.

Az épületről és a kertről jó néhány fotó fennmaradt, felhasználásukkal 2013 tavaszára készültek el az új, múzeumi funkciónak megfelelő épület- és kerttervek. Az elhanyagolt épület és kert felújítása megkezdődött, a felújított részben a Tomori Lajos Múzeum működik.

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE NÉHÁNY TOVÁBBI, VÉDELEMRE ÉRDEMES ÉPÜLETE

TEMPLOMOK

RÓMAI KATOLIKUS FŐPLÉBÁNIATEMPLOM | Batthyány utca 87/B.

A Szűz Mária Szeplőtelen Szíve nevet viselő főplébániatemplom a hívek adományaiból, a helybéli gyárak segítségével épült meg 1923 és 1926 között. A telket még 1910-ben a Herrich-örökösök nevében Bókay Árpád adományozta az egyháznak. A terveket Kapuváry Kapszta Gusztáv készítette, társtervezője Farkasvölgyi Frankovics István volt. A templom háromhajós bazilikális elrendezésű, stílusában a „klasszikus” templom-építészet hagyományait követi, összességében neorománnak nevezhető. A 36 méter magas tornyot két kisebb veszi közre. A II. világháborúban bombatalálat érte; 1958-ban, majd 1981-ben történtek a helyreállítási és felújítási munkálatok. A templom liturgikus terét Nemcsics Antal tervei szerint átrendezték. Az oltárok, szobrok nagyrészt Visnyovszky Lajos pestszentlőrinci szobrászművész alkotásai.

A szépen felújított templom helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe és építészeti kvalitásai alapján – javasolt.

PESTSZENTLŐRINCI EVANGÉLIKUS TEMPLOM | Kossuth tér 3.

Az „Élő kövek temploma” Benkő János építész tervei szerint 1932-ben épült meg, mindössze fél év alatt. A II. világháborúban sérüléseket szenvedett, amelyeket 1946-1948 között állítottak helyre. Az épület tömege, homlokzata egyrészt magyaros (erdélyi), másrészt gótikus motívumokat mutat, összességében azonban tagadhatatlanul modern, egyedi ízű alkotás. Alaprajza kereszt alak, torony nem épült hozzá. A belső tér méltó a külső megjelenéséhez, impozáns kupolaterének középpontjában áll a kereszt. A főhajót és a kereszthajót monumentális térhatású gótikus jellegű boltívek kötik össze. A templom a Kossuth tér északi térfalát képező rangos középületek méltó eleme, helyi védelme javasolt.

SZENT LÁSZLÓ PLÉBÁNIAEMLÓM | Kondor Béla sétány 6.

A templomot 1934-ben kezdték építeni az egykori Állami lakótelepen. (Érdekesség, hogy alapja egy négy lakásból álló ház volt, ez lett a templom főhajója.) Tervezője Fanta István műépítész volt. 1935-re már elkészült a torony és ebben az évben fel is szentelték a templomot. Az oldalhajók azonban csak 1939-ben készültek el, és ekkor megemelték a főhajót is. Többször is korszerűsítették, utoljára 2003-2005 között. A templom négyzetes alaprajzú, háromhajós. Tornya kissé előreugrik, 15 méter magas. Külső megjelenésében egyszerű, neobarokk jellegű épület.

SZEMERETELEPI SZENT ISTVÁN KIRÁLY PLÉBÁNIAEMLÓM | Tátrafüred tér 15.

1935-ben Pestszentlőrinc városa térítésmentesen telket adományozott templom építésére a Tátrafüred téren. A templom terveit Aggházy Tibor készítette. Az építkezés 1937-1938-ban folyt, 1938. augusztus 20-án, Szent István halálának 900. évfordulóján szentelték fel a kész templomot. Tömegének formálása a templomépítészet „klasszikus” hagyományait követi, összhatásában azonban mégis modern alkotásnak hat. Ez elsősorban egyszerűségének, a homlokzati nyílások formálásának, arányainak köszönhető. Értékei miatt védelemre javasolt.

PESTSZENTLŐRINCI UNITÁRIUS TEMPLOM | Szervét Mihály tér

A templom az egykori Állami lakótelepen épült meg, 1935-1936-ban. Terveit Máthé Géza építész készítette, minden díjazás nélkül. Oldaltornyos épület, tömegformálása az erdélyi kis templomokra emlékeztet. A templommal egybeépítették a gyülekezeti termet. Tömege, homlokzatai egyszerűek. A bejárat előtti tornácot, a kerítést és a kisméretű székelykaput szépen faragott elemekkel díszítették.

GANZKERTVÁROSI REFORMÁTUS TEMPLOM | Marczali tér

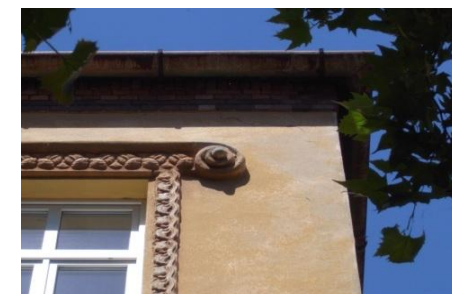
A kis templom 1934-35-ben épült. A mai neve ellenére nem a Ganzkertvárosban, hanem a szomszédos Ganztelepen áll. 1945 előtt ez a terület Vecséshez tartozott, a templom telkét ez a község adományozta. A II. világháborúban találatot kapott, tornya ledőlt, melyet a háború után helyreállítottak. Az épületet azóta többször is felújították. Az egyszerű tömegű és homlokzatú templomépület a lelkészlakással együtt nagy kertben áll.

ISKOLÁK, KÖZINTÉZMÉNYEK

BÓKAY ÁRPÁD ÁLTALÁNOS ISKOLA | Wlassics Gyula utca 69.

Pestszentlőrinc első középülete, 1902-ben elemi iskolának építették. Ekkor még egy emeletes volt. A bejárati ajtó és a homlokzat ablakokat kiemelő tégladíszítése ebből az időszakból származik. 1918-19-ben emelettel bővítették, és átalakították a lépcsőházat is. Figyelemre méltóak az épület art deco stílusú részletei – a lépcsőház külső falzatának magyaros, tulipános domborművei, illetve az épület más pontján látható gipsz díszítmények – amelyek szervesen illeszkednek az épület eredeti architektúrához. Az épületet 1937-1947-ig a pestszentlőrinci gimnázium használta, ma általános iskola. Udvara egyedi mintázatú térkövezést kapott, amelyen 2006-ban a homlokzati domborműveket megidéző díszkutat helyeztek el.

„PIROS ISKOLA” | Üllői út 380.

Az épület egyik szárnya eredetileg elemi iskolának, másik szárnya óvodának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tervezője a Jánszky-Szivessy építéspáros. (Ők tervezték a Kossuth téren álló egykori polgári iskolai, ma gimnáziumnak otthont adó iskolaépületet is.) Kivitelezője Kapusztá Gusztáv volt. az épület a II. világháborúban és 1956-ban is komoly sérüléseket szenvedett. Ekkor, és a felújítások során sajnos a homlokzati díszek részben eltűntek (pl. az ablakok közötti domborművek, a két épületrész közötti átjáró boltívei). Az épület hátsó frontjához a 2000-es évek elején tornatermi szárnyat csatoltak. Ma kéttannyelvű német nemzetiségű iskola működik benne.

GULLNER GYULA ÁLTALÁNOS ISKOLA | Gullner Gyula utca 2.

Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tervezője Létay András, kivitelezője Vihart Ferenc, Bódy Gáspár és Bohus József. Az épület homlokzatát az erőteljes oromfalak és a hosszúkás nyílászárók határozzák meg. A 2000-es évek elején a főépülethez stílusában illeszkedő tornatermi szárnyal bővítették.

Egyes vélemények szerint az épület előtt, az Üllői úton esett el Steinmetz Miklós magyar származású szovjet parlamenti 1944. december 29-én.

EGYKORI ERZSÉBETLEPI ELEMI ISKOLA | Kond u. 29-33. – Töhötöm u. 27.

Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tervezője Sárkány István, kivitelezője Urinyi József volt, ahogy a Szemeretelepi elemi iskolának is. (A két épület nagy hasonlóságot mutat tömegét, homlokzatát, építészeti részleteit tekintve.)

Az épület alkalmas volt istentiszteletek tartására is. Az előtte felállított országzászló talpzata részben még ma is látszik. 1984-ig működött benne iskola.

SZTEHLO (KORÁBBAN SZEMERETELEPI) ÁLTALÁNOS ISKOLA | Bajcsy-Zsilinszky u. 74

Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tervezője Sárkány István, kivitelezője Urinyi József volt, ahogy az Erzsébetlepi elemi iskolának is. (A két épület nagy hasonlóságot mutat tömegét, homlokzatát, építészeti részleteit tekintve, de a bejárat itt az épület keskenyebbik oldalára került.)

Az épület alkalmas volt istentiszteletek tartására is. Ma az evangélikus egyház által fenntartott általános iskola működik benne.

HENGERSOR UTCAI KÖZÉPISKOLA | Hengersor utca 32

Pestszentlőrinc legrégebbi középiskolája 1934-ben kezdte meg működését a Lipták gyár igazgatósági épületében. Az eredeti épületet Lipták Pál gyártulajdonos építette még az 1910-es években, az emeleti részen volt a lakása. A gyár az első világháború alatt a főváros környékének egyik meghatározó hadiipari üzeme volt, majd a háború után csődbe ment. Az épület egy részére emeletráépítés került a 20. század második felében.

Az egykori irodaépület téglabetétes homlokzata figyelemre méltó.

MOCORGÓ ÓVODA | Petőfi Sándor utca 5.

A százéves földszintes épület kellemes arányú, téglarizalitokkal, frízzel és ablakkeretézéssel díszített homlokzata harmonikus, kiegyensúlyozott. Az épület funkciója megfelelő, állapota is jó. Jelenleg a Mocorgó Óvoda, Petőfi Sándor utcai tagóvódája foglal benne helyet.

Építészeti minősége és helytörténeti értéke alapján helyi védelemre javasolt.

POSTA | Nemes u. 10

Épült 1963-ban, K. Artner Klára terve alapján. Tömegformálásában, homlokzatának kialakításában, anyaghasználatában egyaránt kiemelkedő színvonalú épület. 1963-ban elnyerte az ország legszebb postaépülete címet. Építészeti értéke alapján helyi védelemre javasolt.

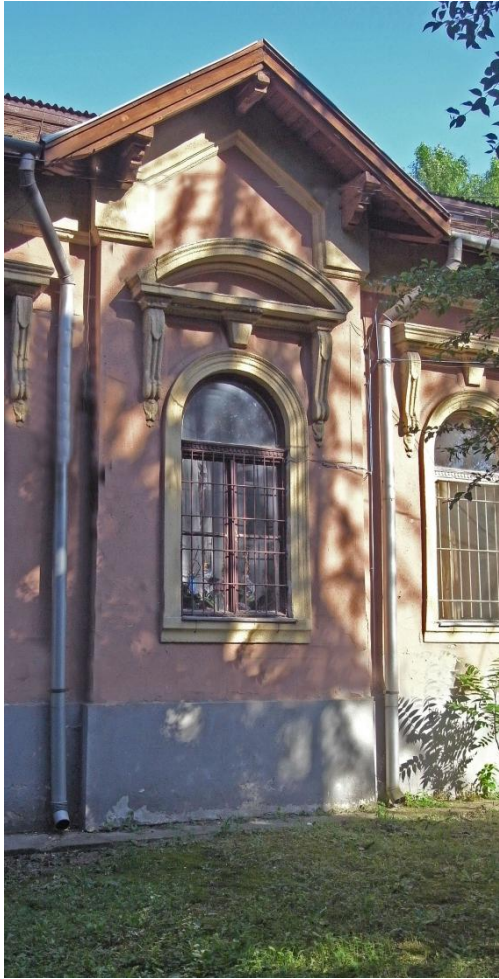
EGYKORI KERÜLETI SZAKRENDELŐ | Ráday Gedeon utca

1946 és 1948 között a kerületi szakrendelő intézet működött az épületben. Ma a Dél-pesti kórház egyik részlege használja.

POLGÁRI VILLÁK

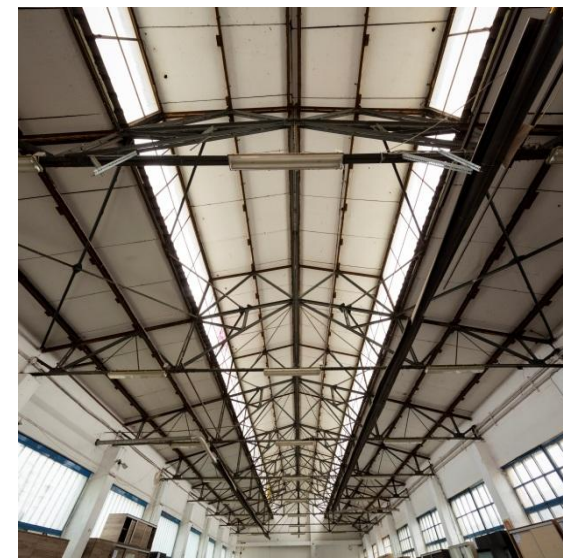

LAKÓHÁZAK

IPARI ÉPÜLETEK

3

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

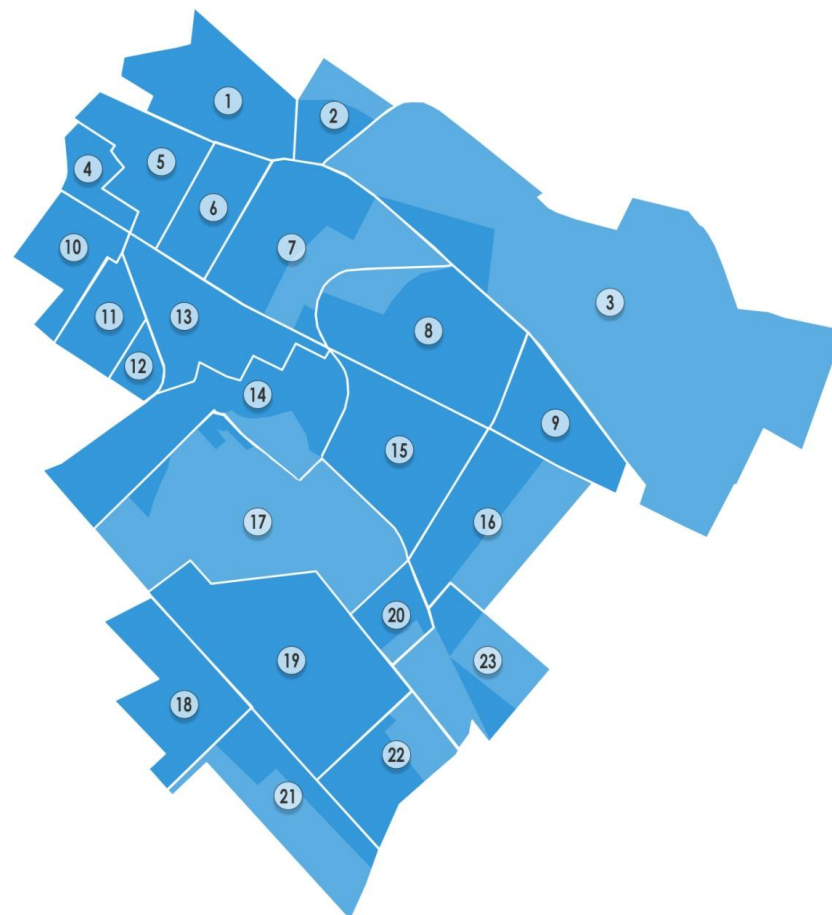
Pestszentlőrinc-Pestszentimre 2015-ben elkészült Integrált Településfejlesztési Stratégiája (ITS) a kerület területét **23 városrészre** osztotta fel. A felosztást az ITS a településrészek hasonló adottságaival, és történeti múltjával indokolta, így megkülönböztetett:

- Nagyvárosias, illetve központi jellegű városrészeket
- Kertvárosias városrészeket
- Jellemzően heterogén, illetve egyedi karakterű városrészeket.

A karaktervizsgálat során az alábbi karaktereket állapítottuk meg:

KERT	Kertvárosias karakterű terület
TELEP	Teleszerűen beépített lakóterület (lakótelep, lakópark)
KIS	Kisvárosias/kisvárosiassá átépülő tömbök
IPAR	Iparterületek
INT	Egyedi karakterű (intézmény) területek
ÚJ	Újonnan beépülő területek
ZÖLD	Zöldfelületek

Az eltérő karaktereket városrészi bontásban mutatjuk be.

① Erzsébettelep	⑦ Miklóstelep	⑬ Bókaytelep	⑲ Újpétertelep
② Bélatelep	⑧ Szemeretelep	⑭ Gloriett-telep	⑳ Krepuska Géza-telep (Alacsikai úti lakótelep)
③ Ferihegy	⑨ Ganztelep	⑮ Szent Imre kertváros	㉑ Belsőmajor
④ Rendessytelep	⑩ Liptáktelep	⑯ Ganzkertváros	㉒ Erdőskert
⑤ Lakatostelep	⑪ Havanna-lakótelep	⑰ Halmierdő	㉓ Almáskert
⑥ Lónyaytelep	⑫ Szent Lőrinc-lakótelep	⑱ Kossuth Ferenc telep	

ERZSÉBETTELEP

A telep a XIX-XX. század fordulóján kezdett kialakulni, Erzsébet királynéről nevezték el. Többségében a közeli, bár nem Pestszentlőrincen elhelyezkedő Új Köztemető virágosai, alkalmazottai, illetve a szintén közeli gyűjtőfogház alkalmazottai telepedtek le itt először. A későbbiekben a Gyömrői út túloldalán, a Budapest–Cegléd–Szolnoki vasútvonal melletti gyárak alkalmazottai kerestek itt házat, házhelyet. A telep a szomszédos Bélateleppel együtt, éppen a vasútvonal és a repülőtérre vezető gyorsforgalmi út miatt határozottan elkülönül Pestszentlőrinc többi részétől. Saját katolikus és református temploma, iskolája, óvodája és bölcsődéje van. Az egykor itt működő Balázs-féle téglagyár agyaggödre helyén ma a horgászokat várja a Balázs-tó.

Kertvárosias jellegű lakóterület. A városrész nyugati szélén a Flex LTD (Flextronics) üzemi területe helyezkedik el. A repülőtérre vezető út mellett található a Gyömrői úti edzőpálya és a horgásztó park. Az edzőpálya körül F+2-3 szintes társasházak épültek. A telepen található a Vajk sziget általános iskola és az Árpádházi Szent Erzsébet templom. A Ferihegyi Repülőtérre vezető út és a vasútvonal között összefüggő ipari terület van.

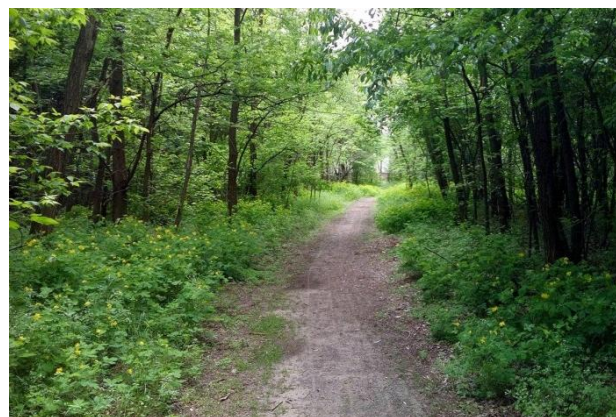

BÉLATELEP

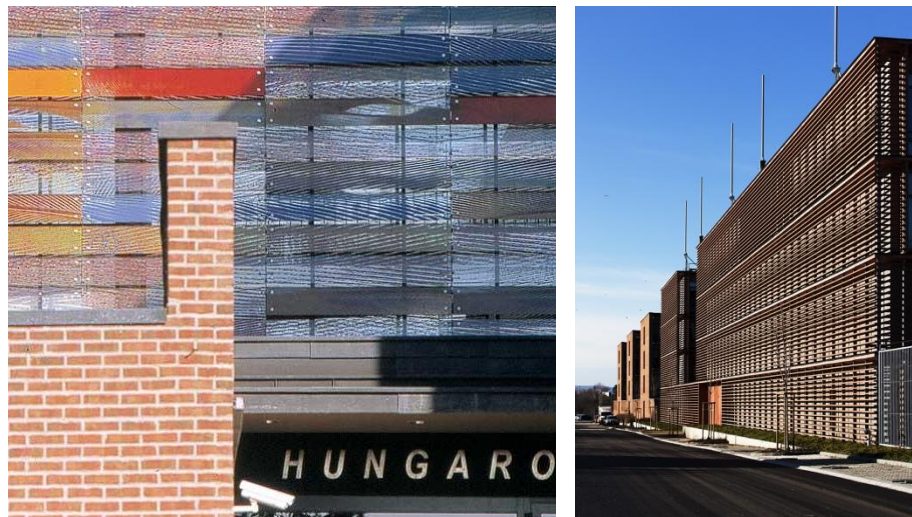
1945-ig Rákoskeresztúrhoz tartozott, ekkor csatolták az itt lakók kérésére Pestszentlőrínchez. Gr. Vigyázó Ferenc – apja szándékaival megegyezően – a teljes Vigyázó-birtokot egy nemes gesztussal a Magyar Tudományos Akadémiára hagyta. Ennek a birtoknak volt része a későbbi Bélatelep területe is. (Egyes feltételezések szerint a területet talán Vigyázó Ferenc édesanyja, Podmaniczky Zsuzsanna első házasságából származó fia – Taktaharkányi báró Harkányi (Koppel) Béla csillagász, matematikus, egyetemi tanár, az MTA tagja – után nevezték el.) A birtokot 1928-ban az országos földbirtokrendező bizottság, 1931-ben az MTA parcelláztatta. A telekrendezés során egy 2 hold nagyságú teret alakítottak ki a telep közepén, és a parcellázónak (MTA) temetőt is biztosítani kellett.

Az egész telep egyetlen nagy kertváros, közepén a Martinovics tér (részben fedett) zöldterülete. A Frangepán utcától északra összefüggő erdő található. A beépítés jellemzően családiházak, előkertes, szabadonálló, vagy oldalhatáronálló.

FERIHEGY

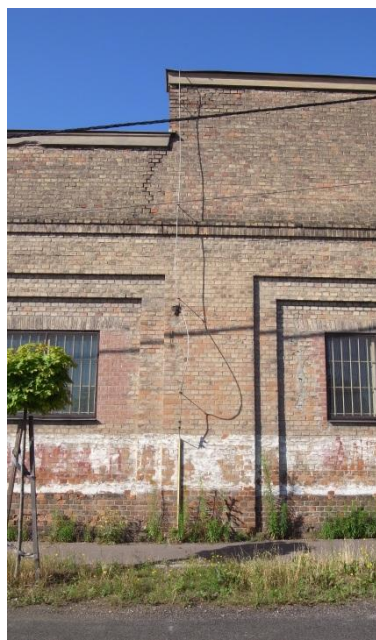
A XIX. század elején Mayerffy Xavér Ferencnek volt itt mintaszőlője, gazdasága. Ezért kapta a terület ezt az elnevezést, annak ellenére, hogy nem klasszikus hegy, nagyobb részt sík, kissé egyenetlen, keleti felén szélfűtta, 130-140 m magas dombokkal. Ezek viselték a „Ferihegy” nevet, körülötte, a korábban 350, később 1500 katasztrális holdra növekedett terület pedig a Ferihegy-puszta elnevezést. A terület kis részét 1940-ben házhelyeknek parcellázták. Nagyobb része az 1940-es évek óta ad helyet a magyar repülésnek. Budapest nemzetközi repülőtere (ma Liszt Ferenc Nemzetközi repülőtér) 1950-ben nyílt meg. A városrész délnyugati részén található egy kisebb lakóterületi egység, kertvárosi jellegű beépítéssel. A városrész többi területét a repülőtér foglalja el.

RENDESSYTELEP

A XIX. század végén Rendessy Károly óbudai pékmester vásárolta meg ezt a területet, és házhelyekre parcellázta. A korai pestszentlőrinci telepek egyike. Itt működött a Kispesti Textilgyár (Kistext). A gyárat 1907-ben nyitották meg. Azért kapta ezt a nevet, mert ebben az időben a mai Pestszentlőrinc területe még a szomszédos Kispesthez tartozott. Ugyan Pestszentlőrinc 1910-től önállóvá vált, a gyár nevét nem módosították. A telepen külön kolóniát alkottak a gyár dolgozói. A Rendessytelepen működött az egykori Szalagszövő- és Csipkegyár is.

A városrész területének nagyobb részét kertvárosias jellegű lakóterület foglalja el. A nyugati részen két összefüggő tömbben üzemi területek helyezkednek el.

Az 1963 és 67 között megszületett Lakatos-lakótelep a 18. kerület első modern lakótelepe. Itt épültek a kerület első, 9 emeletes toronyházai. Az 1900-as évek első felében ezen a területen bolgárkertészek termeltek zöldséget és gyümölcsöt a budapesti piacokra (főként paprikát, paradicsomot, fejes salátát és uborkát). A lakótelep már termelészövetkezeti földekre épült, de több, a kisajátítás előtt néhány évvel épült kertes házat is lebontottak a területen. A 60-as évek végére közel 2800 lakásban 11 000 ember élt a Lakatoson. Ez a szám 2014-re 6000 főre csökkent.

A lakótelepet és az iskolát először a Lakatos utcáról nevezték el. Az iskola 1999-ben vette fel Eötvös Loránd fizikus nevét, akinek a közelben, a mai Lónyay-telepen állt egykor a nyaralója.

A Lakatos-lakótelepre nagy számban költöztek hazájukból elmenekült görögök. Ezért is nevezik a szomszédos területet Görög-dombnak. A területet társadalmi munkában tették használhatóvá. A munkában sok görög is részt vett. A lakótelepi iskolában külön osztályt is indítottak a görög diákok számára. Érdekes párhuzam, hogy az 1800-as évek közepén egy ideig a terület (akkoriban a környék Szent Lőrinc puszta néven egyetlen birtokot alkotott), a dúsgazdag görög Sina család tulajdonában volt.

A lakótelep terveit dr. Brenner János, készítette, akit ezért a munkájáért Ybl-díjjal jutalmaztak 1964-ben. Külön érdekesség, hogy az iskolát és az Üllői úti egyedi lakóépületet felesége, Brennerné Becker Zsuzsanna tervezte, illetve ő adaptálta a helyszínre a típusházakat is. A Lakatos az emberközpontú tervezés eredményeként kialakult minőségi életterével emelkedik ki a korszak monoton, uniformizált lakótelepei közül. Ma már elképzelhetetlen lenne, hogy egy hétköznapi lakópark ilyen nagy zöldfelülettel, ilyen laza beépítéssel

épüljön fel. A lakótelep szomszédságában van a nemrégiben megújított – és a lakótelep tervezőjéről elnevezett – Brenner János tó. A lakótelepen nem a hagyományos utcaelrendezés a jellemző. A házak többsége „bokorszerűen” kapcsolódik egymáshoz. Öt ház képez egy „bokrot”. Egy-egy bokor házai eredetileg hasonló külső színezést kaptak, így segítve a tájékozódást.

„Klasszikus” szerkesztésű lakótelep, alacsonyabb (F+4 szintes) sávházakkal és magasabb (F+9 szintes) pontházakkal beépítve. A lakótelep úthálózatán, az épületek elhelyezésén látszik a kompozíciós szándék, de érződik az is, hogy a tervező igen szűk keretek között dolgozhatott. A parkolási gondokat (igénytelen kivitelű) sorgarázsok létesítésével igyekeztek megoldani.

A lakótelep mai képét pozitívan befolyásolja az időközben megnőtt faállomány, valamint több épület – uniós forrásokból történt – energiahatékonysági megújítása, melynek keretében – a homlokzatok színezése is megtörtént, átgondolt kompozíciók alapján. A városrészhez tartozik a lakótelep és a vasútvonal között elterülő ipari park jellegű terület is.

LÓNYAYTELEP (Villatelep)

Az egykori majorsági tölgyerdő (Szála- vagy Szalla-erdő) területén az 1870-80-as években elegáns nyaralótelep épült. Ezért ezt a részt régebben Villatelepnek is nevezték. Névadója gróf Lónyay Menyhért (1822–1884) miniszterelnök, pénzügyminiszter. A területet az 1870-es években ő vásárolta meg és parcelláztatta. Sok időt töltött itt épített emeletes nyaralójában, sőt közbenjárására a telep szélén vasútállomást is létesítettek. Ez ma a Pestszentlőrinc vasútállomás.

A villák parkjaiban részben még ma is láthatóak a tölgyerdő fái, de számos, különleges növényfajtaival tarkított, gondosan ápoltságú kerteket őriztek meg a korabeli fényképek. A villák közül néhányat az 1930-as években lebontottak, és az elmúlt 100 évben a nagyméretű telkeket is kisebb házhelyekre osztották. Így a terület mára az egykori villákkal és új családi házakkal vegyesen beépített.

Néhány megmaradt egykori villában ma intézmények kaptak helyet, így az egykori Tündérvillákban a Dohnányi Zeneiskola működik, az egykori Lövészegylet épületében van az Új Tündérvilla vendéglő. Eötvös Lóránd lebontott villájának emlékét a róla elnevezett kis park őrzi. Itt áll az egykori karmelita zárda épülete is, amelyben ma a Szent Lőrinc Általános Iskola működik.

A városrész területének nagy része kertvárosias beépítésű, szabadonálló, vagy oldalhatáron álló, jellemzően földszintes, egyemeletes épületekkel. A terület délkeleti sarkában helyezkedik el a Kossuth Lajos tér, melynek környezetében számos jelentős intézmény található (Polgármesteri Hivatal, Sztehlo Gábor Evangélikus Gimnázium, Református Egyházközség temploma, Evangélikus Egyházközség temploma). Ebben a városrészben található a kerület legtöbb védett épülete.

MIKLÓSTELEP

Szemere Miklós birtokán kialakított telep, mely a tulajdonos nevét vette fel. Az első világháború után leginkább hadirokkantak és hadiözvegyek vásároltak itt házhelyeket. Egy részét nem hivatalosan Rokkanttelepnek is nevezték. De ide tartozik a XIX. század végén parcellázott egykori Tulipántelep területe is. A Tulipántelep nevét az 1905-1906. évi nemzeti ellenállási mozgalom jelképe, a mozgalomban részt vevő tisztségviselők részére készített tulipánt ábrázoló jelvényekről kapta.

Itt építette fel híres lövöldéjét Szemere Miklós (ma Zila cukrászda), az egykori kavicsbánya helyén pedig az 1945 után megnyitott Lőrinci (új) Temető található.

A városrészt kelet-nyugati irányban átszelő Nefelejcs utcától északra fekvő terület nagy része kertvárosias beépítésű, amelyhez egy gazdasági terület, és egy nagyterjedésű beépítetlen terület kapcsolódik.

A Nefelejcs utcától délre fekvő terület felhasználása változatos, a Thököly utca és a Haladás utca között még nem teljesen kialakult. Ezen a területen található a Karinthy Frigyes Gimnázium, a Budapesti Komplex SZC Pogány Frigyes Szakgimnáziuma, a Lőrinci Sportcsarnok, szabadtéri sportterületek, a Zsebők Zoltán Szakrendelő, a Könyvtár a Lőrinci Piac is. A területet határoló utak mentén F+2-4 szintes társasházak építése kezdődött.

A Haladás utcától keletre családiházias beépítésű kertvárosias jellegű lakóterület, F+2-4 szintes társasházakkal beépített „telepszerű” lakóterület, a Gullner Gyula Általános Iskola, egy sportpálya, valamint a Pestszentlőrinci temető és a hozzá délről kapcsolódó beépítetlen terület fekszik.

SZEMERETELEP

A Szemerék birtokán több lépcsőben kialakított telep, amely a család nevét viseli. Ezen a birtokrészen volt egykor az új major. Szemere Miklós az 1900-es évek elején kezdte parcellázni az Ó-Szemeretelepet. Ez a Budapest–Cegléd–Szolnok vasútvonal melletti részen kezdett el benépesülni, sőt külön vasúti megállót is kapott (Szemeretelep).

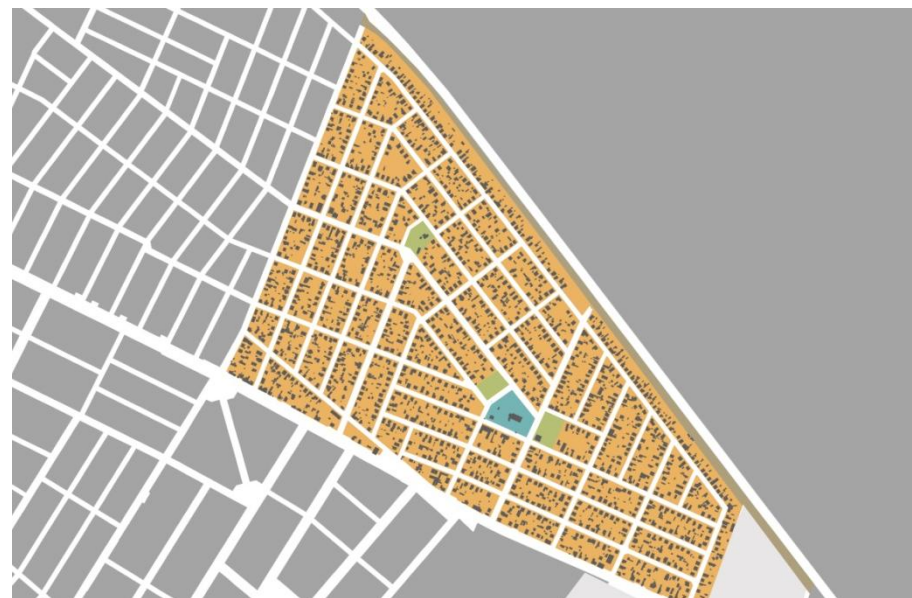
A Szemeretelep Üllői út felé eső részét az 1920-as évek végétől parcelláztatta fel Szemere Miklós örököse, Szemere István. Ezt a részt ezért nevezték egy ideig Új-Szemeretelepnek. A parcellázás sikerét segítette, hogy 1928-ban az Üllői úti villamos vonalat az akkori Pestszentlőrinc határáig, a mai Béke térig meghosszabbították.

A városrész valójában egyetlen, hatalmas kiterjedésű kertváros. Eltérő területfelhasználásként megemlíthető a terület északnyugati részén elhelyezkedő Fővárosi Rendezvénypark és a Vilmos Endre Sportcentrum. Érdekes együttest alkot a Tátrafüred téren a római katolikus Szent István király templom, a Szemeretelepi Református Egyházközség temploma és Szentséges Szűz Mária és Mihály Arkangyal kopt keresztény templom.

A kertvárost a Ganzteleppel együtt 1945 után csatolták Pestszentlőrinchez, korábban mindkettő Vecséshez tartozott. A Ganzkertváros és Ganztelep elnevezést a kettőt együtt jelölő Szent István Kertváros (1939), majd 1941-től 1948-ig a Csáky-liget elnevezés váltotta. (Csáky István /1894–1941/ az Imrédy-, majd a Teleki-kormány külügyminisztere) 1948-tól mindkét telep az eredeti elnevezését használja tovább. A Ganz Danubius Gép-, Vagon és Hajógyár 1912-ben vásárolta meg a Vecsés határában lévő mai Ganztelep területét, gyárat kívántak ide építeni. Ez részben az I. világháború miatt nem valósult meg, ezért a területet a gyár az 1920-as években felparcelláztatta. 1926-ban kezdte meg a gyár a házhelyek parcellázását, a telkeket házépítésre saját dolgozóinak adta el kedvezményes áron. A Ganztelepet szegényes épületei miatt Ládavárosnak is nevezték. A mai Ganzkertváros területe eredetileg a Halomi-Deutsch család birtokában volt, de a parcellázás itt is a Ganz-gyár égisze alatt történt. A Ganzkertvárost az Országos Földbirtokrendező Bíróságon igényelte meg házhelyek céljára a Ganz-gyári Munkások és Alkalmazottak Hitelszövetkezete. 1929-ben született meg a döntés. Az építkezésekhez az akkoriban csődbe ment és részben lebontott Lipták-gyárból tudtak kedvezményesen anyagot szerezni, de a szövetkezet

kedvezményes hitelhez is segítette tagjait. A Ganzkertvárosban a mai Barcika térre iskolát, templomot, községházát, jegyzői lakást, a Hét vezér térre (ami akkor még nagyobb volt) munkásotthont és tisztviselőotthont terveztek. Kertvárosias jellegű terület. Súlypontjában a Barcika tér helyezkedik el, a Szent József templommal.

LIPTÁKTELEP

A telep területe egykor a Herrich-birtok része volt. Ezt és a mai Bókaytelepet egyszerre parcellázták házhelyekre 1898 körül. Az Üllői úti rész és a közeli utcák hamar benépesültek, a távolabbi, a Lajosmizsei vasútvonal melletti területet pedig az 1910-es években Lipták Pál (1874–1926) mérnök egyben vásárolta meg a Herrich-örökösöktől.

Ő 1910-ben alapított építőipari vállalatot Lipták és társa néven. Ebben az időben épültek Budapest belvárosának ma is meghatározó emeletes épületei. A többemeletes lakóházak, szállodák, székházak a Lipták által is gyártott vasbetonszerkezetek felhasználásával és magasépítési technológiával készültek. A fővárosához közeli Pestszentlőrincen, a Lajosmizsei vasút mentén talált megfelelő telket a gyárépítéshez. 1911-ben ideköltözött, a gyár emeletes irodaházába, ma ebben az épületben középiskola működik. A Lipták és társa legnagyobb építőipari cégek egyike lett. Az I. világháború alatt katonai felszerelések gyártására álltak át, harckocsi- és helikopter-kísérleteket is végeztek. Lipták 1916-ban kivált a cégből.

Az I. világháború után vállalata megszűnt. Ezt követően, 1934-ben nyitották meg a mai Hengersor utcában található egykori gyári irodaépületben Lőrinc első érettségit adó (kereskedelmi) középiskoláját. Az épületben egy ideig polgári iskola, általános iskola, illetve gimnázium is működött párhuzamosan, ma a Pestszentlőrinci Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskolának ad otthont. Az iskola megnyitása idején kezdték el a környékbeli telkek többségét újra házhelyként („iskolatelepet”) parcellázni. A II. világháború után az egykori gyár megmaradt területén kezdte meg működését a Lőrinci Hengermű, mely a 2010-es évek elején zárt be.

A városrész területének nagy részét kertvárosias jellegű beépítés foglalja el. A kertvárostól (a Vaslemez utcától) nyugatra összefüggő iparterület található. Itt található a Pestszentlőrinci Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola – az egykori gyári irodaépületben – melynek téglabetétes homlokzata védelemre érdemes. A kertvárosias beépítés az Üllői út mentén kisvárosias jellegűvé válik, az Üllői úthoz közeli tömbök fokozatos átépülése következtében.

HAVANNA-LAKÓTELEP

A mai Havanna-lakótelep területén 1916-ban épült fel a Magyar Lőszergyár Rt. telepe, amely független volt a szintén hadfelszereléseket gyártó Liptákgyártól. A lőszergyár lőrinci, főleg nőket foglalkoztató telepén állították össze és töltötték a különböző méretű lövedékeket. A tűz- és robbanásveszély kockázatának csökkentése érdekében fallal vették körül a területet, önálló vízvezeték-rendszert és víztornyot építettek. Az első világháború után üresen álló barakkokban a trianoni békeszerződés után az elcsatolt területekről menekülőket helyezték el. Az 1920-as évek közepére mintegy 6000 ember élt itt, vízzel, villanyal és vízőblítéses mellékhelyiséggel is ellátott otthonokban. Az Állami-lakótelep ezzel jelentősen felülmúlta a város ínségtelepeinek (Mária Valéria-telep, Augusztatelepe) színvonalát.

Az 1975-ös ötéves tervben a kerület vezetői és a Fővárosi Tanács döntése alapján kezdték meg az Állami-lakótelep lebontását. A korábbi épületekből csak a Vörösmarty utcai iskolát, a római katolikus és az unitárius templomot tartották meg.

Az új lakótelep Virágh Csaba tervei alapján épült. 1977-ben készültek el a tervek és befejeződtek az előkészítő munkálatok, 1978 nyarára már állt három ház, a teljes építkezés 1985-re fejeződött be, és két ütemben (1977–1981, 1983–1985) zajlott. Tervezték a lakótelep későbbi bővítését is. Ebből azonban csak a Csillagház és a Barcsay utcában épült sorházas teleprész valósult meg az 1990-es évek elején. A lakótelep 6020 lakásának 72 százalékába bérlők, 28 százalékába tulajdonosok költöztek. A rendszerváltás után ez az arány megfordult, mert a bérlők kedvezményesen megvásárolhatták a lakásokat.

A lakóépületek sávjában a házak két hosszanti, ún. „lakóutcát” alkotnak. A két lakóépületi sáv között helyezték el a középületek sávját. Itt épültek fel – az eredeti tervekhez képest több módosítással – az üzletek, a bölcsődék, óvodák, a két általános iskola, a szociális otthon és az egészségügyi intézmények, illetve a Kondor Béla Közösségi Ház. Az 1980-as években 20–22 000 fő lakott az új lakótelepen. Napjainkban körülbelül 17 000-re tehető a lakosság száma. Eredetileg az Állami-lakótelep, majd a Havanna utcai, ma már a Havanna-lakótelep nevet viseli ez a lakónegyed.

A lakótelepet F+11 szintes paneles lakóépületek alkotják, meglehetősen sematikus, barátságtalan elhelyezéssel. A lakótelep középső részén – a Kondor Béla sétány mentén helyezkednek el az alapfokú intézmények. Többségük az adott kor sematikus jegyeit viseli, viszont a két megtartott templom építészeti értékeket hordoz. Az ebben a sávban épült épületek – köztük lakóházak is – már magastetővel épültek, igényesebb kialakítással.

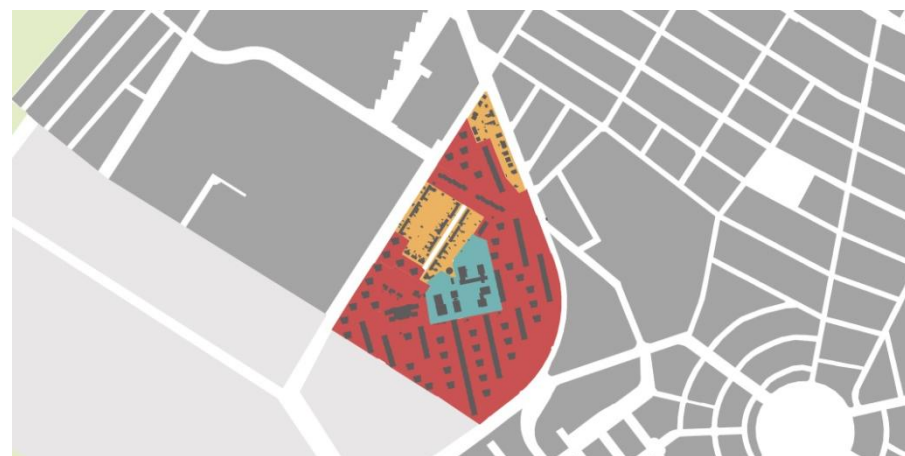

SZENT LŐRINC-LAKÓTELEP

Az Ifjúsági, később KISZ lakótelep ötlete helyben született meg, nem felsőbb utasításra építették. Megszületése a közösségi – ahogy akkor nevezték, társadalmi – munka szép példája. Az 1960-as évek elején az országban egyedülálló módon a kerületi KISZ Bizottság olyan ifjúsági, szövetkezeti lakótelep építését tűzte ki célul, mely megoldást jelent a fiatal házaspárokat sújtó kétségbeesítő lakáshelyzeten. Ehhez más fővárosi KISZ-szervezeteket is sikerült ingyenes közreműködésre rávennie. Az előkészítés, a műszaki tervek társadalmi munkában készültek. 1964-ben kezdték meg az építést az egykori majorsági, mezőgazdasági földeken, 1974-ben adták át az utolsó, 10 emeletes lakóházat. A lakáshoz jutáshoz nem ártott KISZ-tagnak lenni, a korhatár 30 év volt, és 200 óra társadalmi munkát is vállalni kellett. De sokan ennél jóval többet vállaltak, sőt barátait, családtagjaikat is bevonták. A lakások alapterülete 27, illetve 42–53 m² közötti. A lakóépületek egyetlen 10 emeletes kivételével 3–4 emeletesek. 1992-ben nevezték el Szent Lőrincről. A lakótelep szomszédságában áll Szent Lőrinc puszta műemlékkápolnája, az egykori majorság egyetlen megmaradt épülete.

A lakótelep épületei F+4 szintes sávházakból és ugyanilyen magas pontházakból állnak. (Az Iker téren áll a lakótelep egyetlen, F+10 szintes épülete.) Az intézmények (oktatási, egészségügyi kereskedelmi) a lakótelep középső részén kaptak helyet. Az Est utca két oldalán, és a Baross utca keleti oldalán megmaradt az egykori telekrendszer, jellegzetes előkertes, zárt sorú beépítéssel.

BÓKAYTELEP

Az Üllői úton kiépített keskeny nyomtávú vasútvonal (Id. Üllői út) jelentősen megkönnyítette Budapest és Pestszentlőrinc centruma között a közlekedést. A Budapesti Családház Építő Egylet Pusztá Szent Lőrinci Csoportja népesítette be az Üllői út téglagyárral szemközti oldalán lévő két párhuzamos utcát (Kossuth Lajos utca, Batthyány Lajos utca) a Kemény Zsigmond utcától a Garay utcáig Herrich Károly birtokán. Az első házat 1887-ben építették fel. A századfordulón Bókay Árpád (1856–1919) orvosprofesszor a Herrich-örökösök nevében felparcelláztatta a lajosmizsei vasút és az iparvasút közötti maradék birtokot. Számos középület, szép kertes villa és magánház, valamint a Bókay-kert található ezen a területen. A két háború között ezt a telepet tekintették Pestszentlőrinc „belvárosának”.

A városrész kertvárosi jellegű, sorházas, szabadonálló és oldalhatáron álló beépítéssel. A városrész délnyugati részén helyezkedik el a Bókay kert nagy zöldterülete. Egy másik park a Gödör tér, a városrész centruma táján (sportpálya, Gombás étterem). A városrészben van a kerület egyik műemléke, a Szent Lőrinc kápolna.

A terület egy részének eredeti neve Madártelep. Az 1980-as évek végén a terület nagyrészt üresen álló részén – csak néhány egykori mezőgazdasági épület állt itt – építették fel a Gloriett-lakótelepet. Mára a lakótelep előtti üres térségen több szupermarket épült. A névadó Gloriette épülete a telep Budapest centruma felé eső oldalán, a Pesti-síkság utáni első jelentősebb magaslat a Gilice tér helyén. A kör alakú Gloriette-et III. Grassalkovich Antal építtette, hogy illőn fogadhassa birtokán

a Bécsben és Budán tanácskozó három császárt (III. Frigyes Vilmos, I. Ferenc és I. Sándor). A látványosságra (katonai és népi játékok bemutatójára) 1814. október 26-27-én került sor. A később kápolnává alakított épületet a németek 1944-ben felrobbantották. A városrész központi tere a Gilice tér, jelenleg alulhasznosított, óriási terület.

A tértől keletre kertvárosias beépítés található, a kertvárostól délre erdőterület van. A teret nyugati oldalán sorházas beépítés veszi körül. Az ívesen vezetett utcák szép szerkezetet rajzolnak ki.

A sorházas beépítéstől nyugatra helyezkedik el a Gloriett lakótelep szabályosan szerkesztett, 3-4 emeletes épületekkel beépített területe.

A lakótelep tengelye a Sina Simon sétány, amelyre az egyes épületek által formált keretes beépítésű tömbök szimmetrikusan helyezkednek el. A lakóteleptől északra kereskedelmi-szolgáltató terület alakult ki, a városrész keleti részét pedig nagy kiterjedésű gazdasági terület foglalja el.

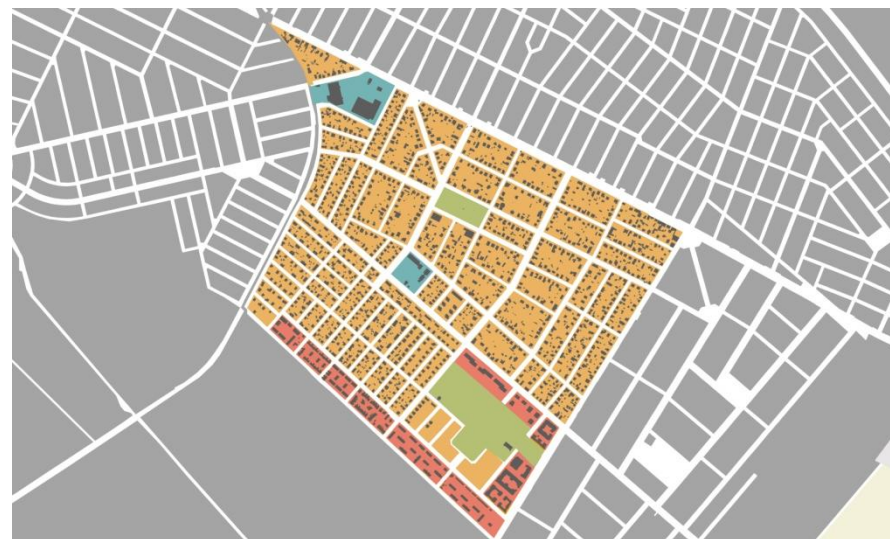
SZENTIMRE-KERTVÁROS

Szent Imre nevét halálának 900. évfordulóján, 1931-ben vette fel a kertváros. A terület is a lőrinci Szemere-birtok része volt. Az 1920. évi földbirtokreform következtében lehetőség nyílt arra, hogy a Trianon után elmenekült tisztviselők méltó lakáskörülményeket teremthessenek a vagonlakások, magas bérlakás-költségek, a szükség-lakótelepi elhelyezés kiváltására. Az 1000 kat. holdon felüli mezőgazdasági birtokoknak, amennyiben 30 éven belül vásárolták őket (ilyen volt a lőrinci Szemere-birtok is) vagyonadóként 15 százalékot természetben kellett leadniuk a földbirtokrendezés céljaira. Ezért a tisztviselőtelepet nem Szemere, hanem az 1925-ben megalakult Pestszentlőrinci Kertotthon, Házépítő, Fogyasztási, Termelő és Értékesítő Szövetkezet parcelláztatta. A szabadon álló, villajellegű épületekkel benépesített kertvárosban a beépítést szigorúan szabályozták.

A városrész délkeleti sarkában, a 2000-es évek elején épült a Királyhágó-lakópark az egykori, 1956-ig magyar, majd szovjet laktanya helyén. A szovjet csapatok 1991-ben hagyták el Magyarországot.

A városrész területének túlnyomó részét egy homogén jellegű, hatalmas kiterjedésű kertváros foglalja el, melytől csupán a Kétújfalu utca és a Flór Ferenc utca közötti intenzívebb, társasházias beépítésű terület, a volt laktanyaterület társasházakkal beépülő része, valamint a városrész észak-

nyugati részén, a régi lőrinci temető helyén emelt Lőrinc Center Bevásárlóközpont jelent eltérést. A városrész természetes centruma a Hargita tér. A volt laktanya területén – néhány laktanyaépület és a tiszti lakótömb újrahasznosítása mellett – lakásépítés folyik: a délnyugati részen egyéni telkes (ikres beépítésű), az északi és a nyugati oldalon, – a Halmi út és a Királyhágó utca mentén – többszintes (F+2-4) társasházias beépítésű lakóterületek alakultak ki (utóbbiak egy része lakópark jelleggel). A tömb belsejében összefüggő zöldterület található.

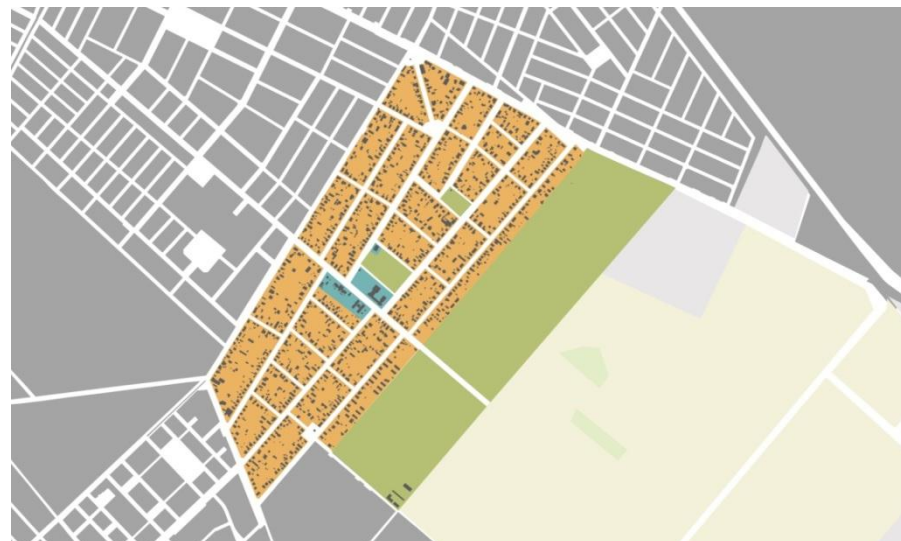

GANZ-KERTVÁROS

A kertvárost a Ganzteleppel együtt 1945 után csatolták Pestszentlőrinchez, korábban mindkettő Vecséshez tartozott. A Ganzkertváros és Ganztelep elnevezést a kettőt együtt jelölő Szent István Kertváros (1939), majd 1941-től 1948-ig a Csáky-liget elnevezés váltotta. (Csáky István /1894–1941/ az Imrédy-, majd a Teleki-kormány külügyminisztere) 1948-tól mindkét telep az eredeti elnevezését használja tovább. A mai Ganzkertváros területe eredetileg a Halomi-Deutsch család birtokában volt, de a parcellázás itt is a Ganz-gyár égisze alatt történt. A Ganzkertvárost az Országos Földbirtokrendező Bíróságon igényelte meg házhelyek céljára a Ganz-gyári Munkások és Alkalmazottak Hitelszövetkezete. 1929-ben született meg a döntés. Az építkezésekhez az akkoriban csődbe ment és részben lebontott Lipták-gyárból tudtak kedvezményesen anyagot szerezni, de a szövetkezet kedvezményes hitelhez is segítette tagjait. A Ganzkertvárosban a mai Kandó térre iskolát, templomot, községházát, jegyzői lakást, a Hét vezér térre (ami akkor még nagyobb volt) munkásotthont és tisztviselőotthont terveztek. A városrész beépítése kertvárosi jellegű.

Két közpark is található a területén: a Hét vezér tér és a Kandó tér. Ez utóbbihoz kapcsolódik a Kandó téri általános iskola. A városrész délkeleti részének beépítése – a Csőszkunyhó utcától keletre – csak nemrég kezdett beépülni, a terület nagyobb része ma még beépítetlen.

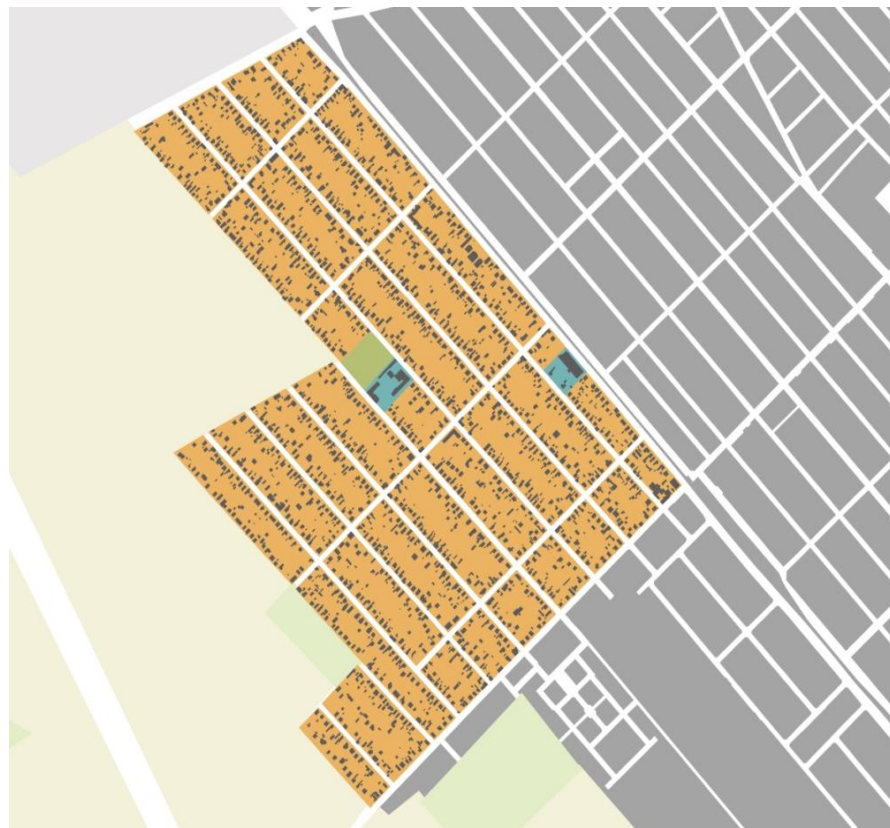

Egyes térképeken Péterhalmi-erdő néven is szerepel a Pestszentlőrinc és Pestszentimre lakott része között elterülő erdő. A terület 1950 előtt 90%-ban Pestszentlőrinchez tartozott (az imrei Nemes utca - Határ utca - Szálfa utca alkotta háromszög kivételével). Az 1950-es évektől telepítették a homokos talaj megkötésére, védőerdőként. Az erdőt átszeli a Lőrincet és Imrét összekötő út. A Pilisi Parkerdő kezelésében lévő erdőterületen gazdálkodást folytatnak, ezért gyakoriak a tarvágások. Több sétaút, erdei tornapálya, stb. is van a területen. A városrész területének közel kétharmadát foglalja el az erdő. A Gilice tér mellett van az OMSZ Marcell György Főobszervatóriuma (Meteorológia). A kerülethatár mellett, a városrész nyugati oldalán terül el az egykori Cséry-telep, amely évtizedeken keresztül a főváros szemétkerakója volt.

KOSSUTH FERENC-TELEP

Kossuth Ferenc (1841–1914) Kossuth Lajos idősebb fia, mérnök, miniszter. A parcellázást minisztersége idején, 1907-ben kezdte meg Auspitz Mór, a Péteri pusztai terület tulajdonosa. Elsősorban a lajosmizsei vasútvonalon könnyen megközelíthető gyárak szegényebb munkásai vásároltak itt házhelyeket. Az érdeklődés felkeltésére mintaházakat építettek a felparcellázott területen. A városrész egyetlen, összefüggő kertváros. Legjelentősebb intézménye a Táncsics Általános és Német Nemzetiségű Általános Iskola.

ÚJPÉTERITELEP

A Nagykőrösi úttól Pestszentlőrinc felé eső területet a Lóvy család vásárolta meg, itt hozták létre az Újpéteri-majort, 1875 körül itt építették fel a Lóvy-kastélyt (a mai Kastélydombi Általános Iskola mellett). A parcellázás 1898-ban kezdődött, ekkor született az Újpéteri-telep elnevezés is amely 1904-ig volt használatban. Kezdetben a területet Bernátfalvának is nevezték, a terület tulajdonosáról, Lóvy Bernátról. Azután a szintén önállóan parcellázott Kossuth Ferenc-teleppel "egyesülve" 1904 és 1910 között megszilárdult az egész települést jelentő Soroksárpéteri név. Elsősorban a vasúton könnyen megközelíthető gyárak szegényebb munkásai vásároltak itt házhelyeket. A városrész egyetlen összefüggő, hatalmas kiterjedésű kertváros. Jelentősebb intézményei a Kastélydomb Általános Iskola, az Ady Endre Általános Iskola, a katolikus és a református templom, valamint az új sportcsarnok, amely a „Sportkastély” nevet viseli.

KREPUSKA GÉZA-TELEP

A lakótelepet az 1980-as évek közepén az Alacsikai út nyugati oldalán építették fel. Mai elnevezését dr. Krepuska Géza fül-orr-gégész professzor, egyetemi tanárról kapta, aki az 1890-es évek végén 17157 négyszögöles területet vásárolt a Lövy család birtokából – a mai Szálfa-Erdősáv-Vezér-Tiszavirág utcák által határolt terület, Újpéteritelep szélén – amelyen országos hírvű szőlészetet hozott létre, és 1896-ban itt építette fel emeletes préházát.

A lakótelep folytatásaként épült meg az Elefánt lakópark, és a területen az utóbbi évtizedben egyre több sorházat és szabadon álló kertes házat emeltek. Déli részén nagyobb, még beépítetlen mező van

BELSŐMAJOR

KERT

KIS

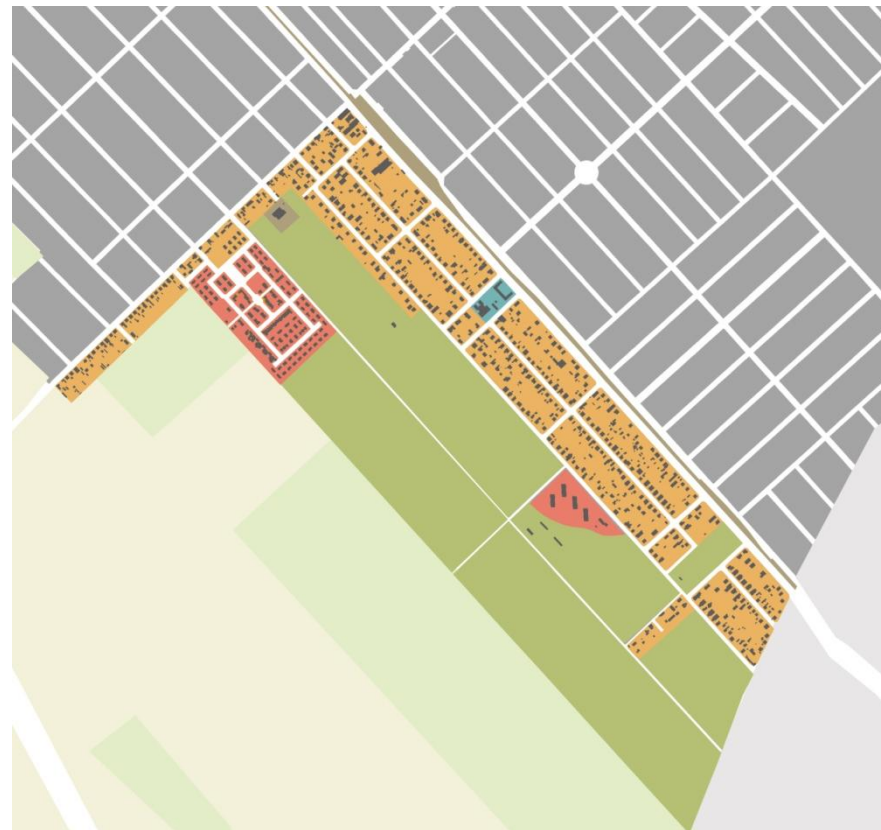
INT

IPAR

ZÖLD

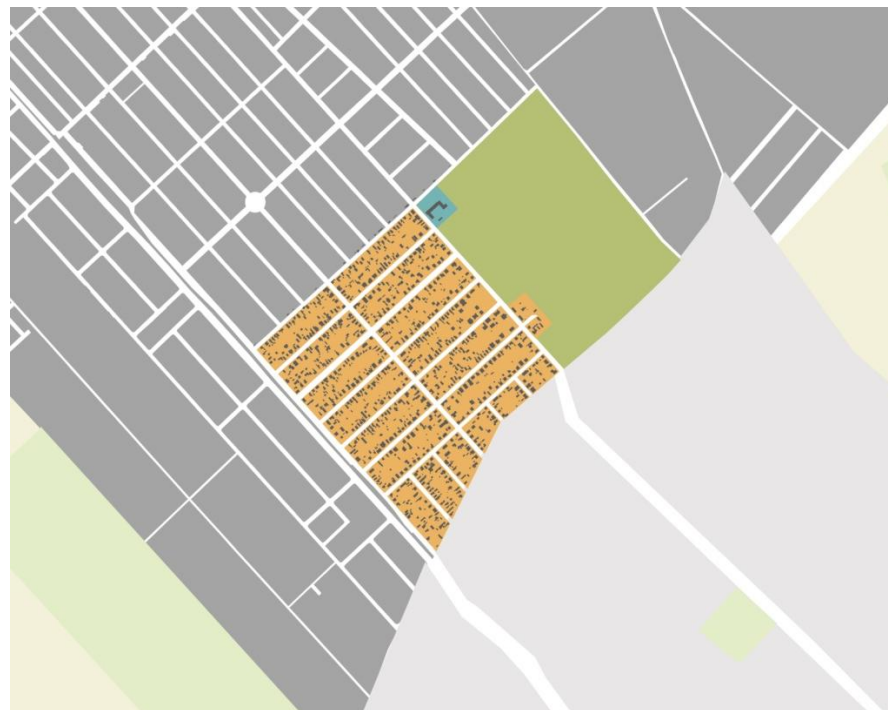
A XIX. század közepén, az akkor még Soroksárhoz tartozó Péteri pusztán vásárolt Auspitz Mór majorságot, amely az ő nevét kapta (Auspitz-major). Sokáig csak a nagykőrösi út mellett állt néhány ház, majd 1969-ben kezdték házhelyekre osztani az addigi mezőgazdasági területet.

A városrész északi harmada – a Nagykőrösi út és a Szövet utca között – összefüggő kertvárosias beépítésű terület. A középső harmad nagy részét erdő foglalja el, csupán a Szövet utca mentén épült meg néhány F+2 szintes lakóépület, az erdőterületbe ékelődve. A déli harmad Dózsa György utca felőli részén valósult meg a Belsőmajor Lakópark, saját telkes, sorházas, ikerházas és családiházas beépítéssel. A lakóparktól délre jelenleg még beépítetlen, hasznosítatlan terület található, amelyet keletről erdőterület határol.

A telepet 1912-ben Lówy Bernát örökösei parcellázták fel, de a házhelyekre nem volt kereslet, csak 1930 után alakult ki utcahálózata. Addig szántóföld volt, melyen az igen szegények "ládavárost alakítottak". Mai nevét 1992-ben kapta.

Erdőskert északi részét egy összefüggő erdőterület foglalja el. Az erdőterület délnyugati sarkán helyezkedik el a Kapocs Általános és Magyar-angol Két Tannyelvű Iskola telke. Az erdőterülettől délre családiházias beépítésű kertváros terül el.

ALMÁSKERT

A név utalás a terület korábbi mezőgazdasági funkciójára. 1992-ben nevezték el így, a név az itt működő termelőszövetkezet gyümölcsösére utal. Jelenlegi területéhez került a ganzkertvárosi egykori temető.

A terület hosszú, keskeny – a tömb belsejébe mélyen benyúló – telkeinek eredeti, falusias beépítése átalakulóban van, a megváltozott életformának megfelelően a városrész egyre inkább kertvárosias jelleget ölt. A telekadottságokat kihasználva a beruházók több telken is sorházas, vagy „sorházas jellegű” – társasházak sorolásával kialakított – sűrű, intenzív beépítéseket hoztak létre. A tömbök belseje viszont jelenleg még beépítetlen, a tömbök feltárásához ki kellene építeni a belső úthálózatot és infrastruktúrát. A városrészben még nagy, összefüggő mezőgazdasági területek is találhatóak.

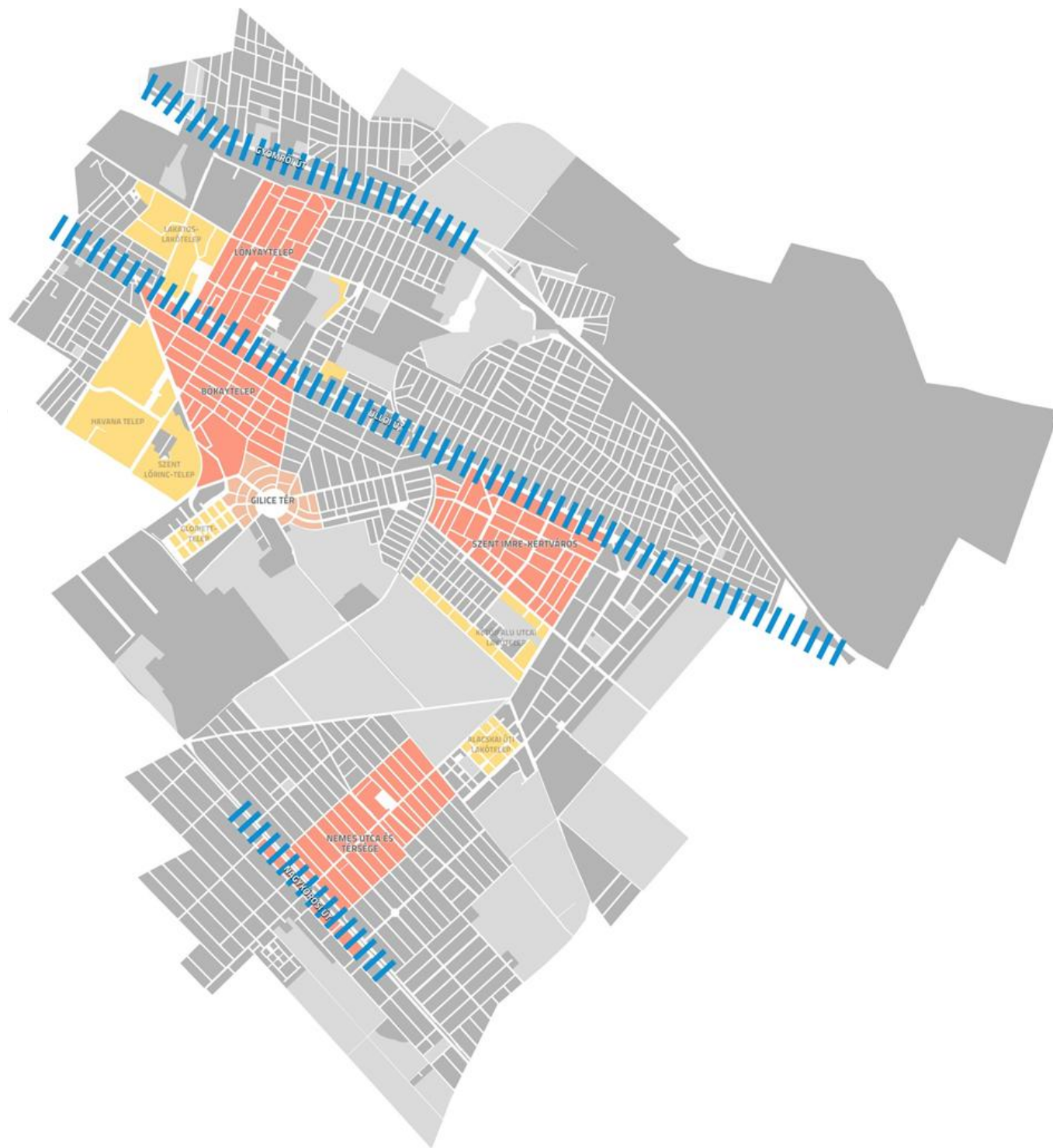
4

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

A kerület viszonylag homogén, összességében kertvárosias jellegéből következik, hogy településképi szempontból meghatározó területek kiemelése meglehetősen erőltetett. Vannak azonban olyan területek, ahol az építészeti értékek olyan sűrűségben fordulnak elő, hogy érdemes akár a helyi területi védelmet is megfontolni.

A kerület településképi szempontból meghatározó területei és elemei:

- Kertvárosias karakterű helyi védelemre javasolt kerületrészek
- Gilice tér és környezetének településszerkezete
- Lakótelepek, lakópark jellegű lakóterületek
- Városkép szempontjából kiemelt főútvonalak menti területek

HELYI TERÜLETI VÉDELEMRE JAVASOLT TERÜLETEK

Lónyaytelep

A Lónyaytelep valójában Pestszentlőrinc (és az egész kerület) központja. Itt található a Polgármesteri Hivatal, számos egyéb intézmény, iskolák, templomok. A városrész területén fekszik a színvonalasan megújított Kossuth Lajos tér. A területén még nagy számban találhatók értékes villaépületek, amelyek egy része megváltozott funkcióval működik. Maga a városrész településszerkezete – a nagyméretű telkek felosztásával, új utcanyitásokkal – már korábban megváltozott, de a változás az eredeti utcahálózat továbbfejlesztésével jött létre. A Lónyaytelepen a meglévő értékek megóvása, új építés esetén azok színvonalas, kortárs építészeti eszközökkel való továbbfejlesztése a feladat. Ezen túlmenően gondot kell fordítani az egykori tölgyerdő 150-200 éves példányainak megőrzésére is.

Bókaytelep egy része

A Bókay telep jellemzően lakóterület, de itt található a nagykiterjedésű, a kerület életében fontos szerepet betöltő Bókay-kert is. A városrészben számos értékes villaépület és régi középület található, elsősorban a Kossuth Lajos, Városház, Batthyány Lajos, Wlassics Gyula Bókay Árpád utcák egy-egy szakaszán. Felújítás alatt van a volt Herrich-Kiss villa, és itt található a műemléki védelem alatt álló Szent Lőrinc kápolna is. A városrészben a meglévő értékek megóvása, új építés esetén azok színvonalas, kortárs építészeti eszközökkel való továbbfejlesztése a feladat. Kiemelt jelentőségű a Bókay kert felújítása is, a közelmúltban elkészült szabályozási terv alapján.

Nemes utca és térsége

A Nemes utca Nagykőrösi út és Ady Endre utca közötti szakasza Pestszentimre központjának – így a kerület egy „alközpontjának” – tekinthető, ahol az egyes intézmények az utca két oldalán, lineárisan helyezkednek el. Jelenleg is helyi területi védelem alatt áll a Vasút utca – Vezér utca – Határ utca – Juhász József utca – Kisfaludy utca – Csokonai utca által határolt terület. Több épület is megérdemelné a helyi egyedi védelmet. A területen a meglévő értékek megóvása, új építés esetén színvonalas, kortárs építészeti eszközök alkalmazásával a városközponti funkciók erősítése a feladat.

Szent Imre-kertváros egy része

A Szent Imre-kertváros „fiatalabb” a Lónyaytelepnél és a Bókaytelepnél. Beépítése nagyrészt az 1930-as években történt meg. Lakói jellemzően tisztviselők voltak, akik a Trianoni békediktátum után menekültek az elszakított országrészekből Magyarországra. A telepet jellemző szigorú szabályozás szélesebb utcákat és nagyobb telekméreteket alakított ki, ez tette lehetővé a villaszerű beépítést. A telep központi tere, a Hargita tér is tágas, elegáns. A téren található a fővárosi védelem alatt álló Fadrusz Kereszt, valamint az 1956-os emlékmű. A városrészben a meglévő értékek megóvása, új építés esetén azok színvonalas, kortárs építészeti eszközökkel való továbbfejlesztése a feladat.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

A városkép szempontjából kiemelt főútvonalak menti területek

A kerületet érintő legfontosabb útvonalak (Üllői út, Gyömrői út, Nagykőrösi út) ma rendkívül heterogén, rendezetlen városképe több évtized alatt, (részben) spontán folyamat eredményeként alakult ki. Ez is egyfajta karakter – lehetne akár „külvárosiasnak” is nevezni –, védeni azonban hiba lenne, ehelyett egy harmonikus, esztétikus környezet kialakítására kell törekedni. Ebbe beletartozik magának a főútvonalnak a humanizálása is. A kedvező városkép megteremtése ugyanis nem függetleníthető magának az útvonalnak az átépítésétől, melynek során megoldandó feladat az út keresztmetszeti kialakításának újraértelmezése – például az Üllői út esetében a villamos pálya áthelyezése –, a gyalogos és kerékpáros felületek növelése, zöldsávok telepítése.

A beépítés intenzitásának növelésére ma is egyértelműen látható a tendencia. Az átépülés évei – vagy inkább évtizedei – alatt azonban a rendezetlenség továbbra is fennállhat. A szabályozási tervben ezért olyan beépítési módot, épületmagasságot, építészeti előírásokat kell meghatározni, amelyek városképi szempontból egyaránt biztosítják a harmonikus végeredményt, és az átmeneti időszak elfogadhatóságát. A kisvárosias jelleg – amely a maga 2-3 szintnél nem magasabb épületeivel nem törekszik a jelenlegi épületmagasság hirtelen, drasztikus megemelésére – alkalmasnak tűnik e kettős probléma megoldására. Emellett a (részben) kialakult zárt sorú beépítéshez igazodás, a már meglévő építészeti karakterekhez való illeszkedés lehet a megoldás kulcsa. Ehhez megfelelő szabályozás és szakmai kontroll megvalósítása szükséges. Elemezni kell továbbá azt is, hogy a jövőbeli városképbe hogyan illeszthetők be a korábbi korok által létrehozott – esetenként kisebb léptékű – épületek.

Gilice-tér és környezete

A Gilice teret – ahol az egykori Gloriett állt – szabályos kör alakú utca veszi körül, amelyből sugár irányban ágaznak ki, illetve koncentrikus körszeleteket formálnak a környező kertvárosias beépítést kiszolgáló lakóutcák. Különleges, egyedi térszerkezet ez, melynek legszebb része a nyugati oldalon létesült sorházak íves hálózata. Maga a tér jelenleg a közhasználat elől elzárt üzemi terület. A készülő szabályozási tervben meg kellene vizsgálni, hogy a tér (legalább egy részét) – közparkként – milyen feltételekkel lehetne megnyitni a környék lakói számára.

Lakótelepek, lakópark jellegű lakóterületek

A lakótelep-építések mára már lezárultak Budapesten, egyre inkább előtérbe kerülnek a lakótelep-rehabilitációs elképzelések. Jelenleg a lakótelepi épületek energiahatékonysági felújítása van napirenden, ami viszont városképileg is jelentős homlokzat-felújítással jár együtt. Ilyen beavatkozásra már számos jó példa létezik Pestszentlőrinc – Pestszentimrén is. A közeljövőben a felújítások folytatása várható, amelyet továbbra is össze kell kapcsolni az egyes épületek városképet – és a lakók életérzését is – pozitívan befolyásoló homlokzat-felújítással, színezéssel.

A lakóparki lakások iránti kereslet továbbra is élénk, ezért a jövőben is számítani kell ilyen jellegű beruházásokra. A lakások piaci értékesítése egyrészt megkövetel egy bizonyos építészeti minőséget, másrészt azonban fennáll a jól eladható (divatos) megoldások kritika nélküli átvételének veszélye is. Fontos szerepe van ezért a szabályozásnak, a megfelelő szakmai kontrollnak.

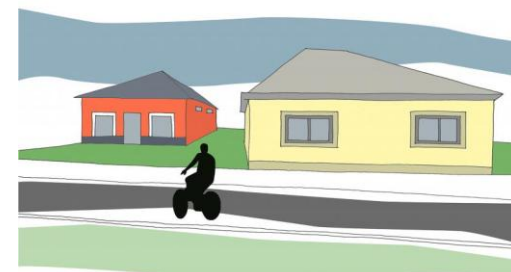
A KERÜLET EGÉSZÉRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEZÉS

► A kerület arculatát az épületek egyszerű homlokzatképzése jellemzi, tehát kerüendő a hagyományos anyag- és színhasználattól eltérő homlokzatkialakítás. Az épületek homlokzatának kialakításánál a területen hagyományos vakolt architektúra figyelembe vétele javasolt. A homlokzatok színezésénél kerülni kell az élénk, sötét színek használatát, a környezethez igazodóan a természetes pasztellszíneket kell előnyben részesíteni. Kisebb mértékben természetes anyagok díszítő célzatú alkalmazása (nyerstégla, kő, fa, stb.) is elfogadható, azonban kerülni kell a túlságosan sokféle anyag használatát. Egy épületen belül egy adott szín eltérő – de legfeljebb két-három – árnyalatának, illetve egy az épület fő-színéhez illeszkedő anyag és azzal harmonizáló legfeljebb további két színárnyalat használata javasolt.

Magastetős épületek tetőfedésre elsősorban égetett agyagcserép használata javasolt. A környezetbe nem illő, idegen anyaghasználat alkalmazása (pl. műanyag hullámlemezfedés, bitumenzsindely) nem ajánlott.

► Többlakásos épület esetén az épület egységes, egy ütemben történő homlokzat-felújítása engedhető (tilos az egyes tulajdonrészek szerinti önálló felújítás). Az ikresen csatlakozó, zárt sorú vagy sorházas beépítésű területeken az egyes épületek felújításánál fokozott figyelmet kell fordítani a szomszédos épületekhez, illetve az utcaképhez való illeszkedésre.

KERÍTÉSEK KIALAKÍTÁSA

A kertvárosias lakóterületeken az alkalmazott kerítések széles tárháza megtalálható az áttört drótkerítéstől a tömör, szinte erőd-szerű kerítésekig. A kerítések megválasztását is alapvetően az egyéni ízlés, illetve igények határozzák meg, nem javasolt ráerőltetni a tulajdonosokra egy esetleg neki nem tetsző megoldást. Tömör kerítéseknel az alumínium hullámlemez es megoldás, valamint a nádszövettel takart dróthálós kialakítás kerülendő. A kerítés kialakításánál is az egyszerűbb, hagyományos kerítésformák használata ajánlott, kerülendő a túldíszített, az épület jellegétől jelentősen eltérő kerítés, illetve kerítésdíszek alkalmazása.

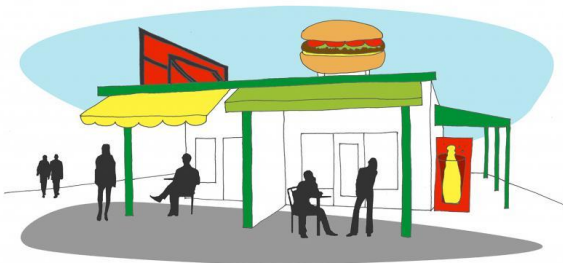
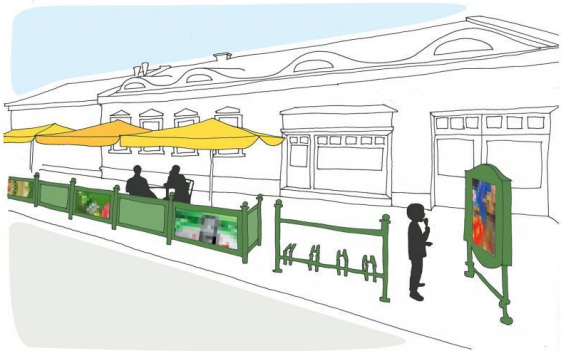
Közlekedésbiztonsági okokból javasolt előírni, hogy a saroktelkek esetében – a sarokponttól számítva mindkét irányban legalább 5-5 méterre – tömör kerítés (ide értve a növényzettel befuttatott áttört kerítést is) ne létesüljön.

KÖZTERÜLETEKEN ALKALMAZOTT UTCABÚTOROK, BERENDEZÉSEK

Az utcabútorok megválasztásánál figyelembe kell venni a környező beépítés építészeti karakterét, és ahhoz illeszkedő anyag- és formavilág használata ajánlott. A jelentősebb közösségi terek, parkok megújításánál – egységes közterület-alakítási terv alapján – javasolt kortárs térépítészeti elemek használata.

KERTVÁROSIAS KARAKTERŰ HELYI VÉDELEMRE JAVASOLT

TERÜLETEK | LÓNYAYTELEP, BÓKAYTELEP EGY RÉSZE, SZENT IMRE-KERTVÁROS
EGY RÉSZE, NEMES UTCA ÉS KÖRNYEZETE

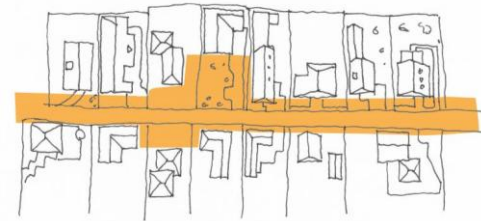
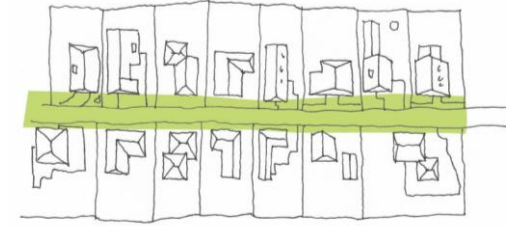
TELKEK BEÉPÍTÉSE, ÉPÜLETHELYEZÉS

► Az épületeket a helyi építési szabályzat által meghatározott beépítési mód, és az ahhoz tartozó előírások szerint kell elhelyezni úgy, hogy a szomszédos telkek beépítési lehetőségeit semmilyen módon ne korlátozzuk. A jellemzően kistelkes kertvárosias területeken a beépítési mód szabadonálló, oldalhatáron álló, vagy ikresen csatlakozó. A beépítési módot a szomszédos telkek beépítéséhez illeszkedő módon kell megválasztani. A telekadottságok függvényében a helyi építési szabályzat a meghatározott beépítési módtól eltérési lehetőséget biztosíthat.

A klasszikus kertvárosias (családiházias) területeken egy telken belül egy főépület elhelyezése javasolt.

A melléképületeket lehetőség szerint egy tömegben, a főépülettel vagy a szomszédos telkek melléképületeivel összhangban javasolt elhelyezni. Gépjárműtároló hátsókertben történő elhelyezése nem ajánlott.

► Az épületek homlokvonalát az előírt előkert méretének és a szomszédos telkeken kialakult állapotnak megfelelően ajánlott megválasztani. Az épület főtömege mögött minél nagyobb zöldfelületet (hátsókeretet) kell hagyni, így a tömbben egy összefüggő, kondicionáló hatású zöldfelület tud létrejönni. Eltérő, hátrahúzott épület-telepítés is megengedhető, amennyiben a tájolás és az épület-elhelyezés azt indokolja és a tervek igazolják a környezethez való illeszkedést (a közterületről feltároló látvány, zöld térfal).

ÉPÜLETEK TÖMEGFORMÁLÁSA, TETŐKIALAKÍTÁSA

► Az épületek magasságát és szintszámát a helyi építési szabályzatban meghatározottak, valamint a környezethez való illeszkedés figyelembevételével kell megválasztani. A kertvárosias beépítés legfeljebb két szint plusz tetőtér kialakítású lehet.

► A klasszikus családiházas területeken elsősorban a magastető használata ajánlott, melynek hajlásszögét 40-45 fok között érdemes megválasztani. Lapostető, illetve az ajánlott hajlásszögtől eltérő magastető kialakítása is elfogadható, amennyiben az a környező beépítéshez, illetve a kialakult utcaképhez illeszkedik.

Tetőidom tekintetében javasolt az egyszerű formák használata. A megfelelő tetőforma kiválasztásakor törekedni kell a környezetben kialakult tetőformákhoz való illeszkedésre. Nem kívánatosak a mediterrán ihletésű alacsony- és féltető alkalmazása, ahol valójában nincs tetőtérbeépítés, de vannak messze túlnyúló, csüngő szarufás kis hajlásszögű kontyolt tetők, mivel azok tájidegen hatást eredményeznek.

Ikres és zárt sorú beépítés esetén kerülendő az utcára merőleges gerincű nyeregtető használata, mert az a szomszédos telek beépítési lehetőségeit korlátozhatja.

► A kerületben hagyományos toronyszerű kialakítás az épület tömegén belül tekintélyt ad az épületnek. A hagyomány továbbéltetése érdekében az újonnan létesülő épületek tervezésénél is követendő példa lehet az osztott tömegarányok érdekében ezek – akár modernebb felfogás szerinti – alkalmazása is.

HOMLOKZATKIALAKÍTÁS, ANYAGHASZNÁLAT

- ▶ A homlokzaton megjelenő egyedi építészeti stílusjegyek a felújítás során megtartandók, illetve felújítandók.
- ▶ A sarkok két utca kereszteződésénél eltérő, speciálisabb építészeti megfogalmazást igényelnek. A sarokrész kialakítása esztétikus hangsúlyt ad az utcák csuklópontjainak.
- ▶ Az egész kerületre tett ajánlásokon túl a védett területeken sorházas beépítés esetén épület felújítása során a teljes sorház tömegformálását, párkány-, eresz- és homlokvonalát, tetőhajlásszögét, homlokzatalakítását, anyaghasználatát és színezését össze kell hangolni. Eltérő színek, anyagok és szerkezetek használata lehetséges, amennyiben azok egymással harmonizálnak.
- ▶ Címtábla, cégtábla, homlokzati festett reklám szín- és anyaghasználatát az épület anyaghasználatához, a homlokzat meglévő vagy tervezett vízszintes és függőleges tagolásához, a nyílászárók kiosztásához, azok ritmusához illeszkedő módon ajánlott elhelyezni.

GILICE TÉR ÉS KÖRNYEZETE

TELEPÜLÉSSZERKEZET

A Gilice tér kialakult utca és térszerkezete része az épített környezeti örökségnek, annak megváltoztatása - a rendezési tervben szereplő kivételektől eltekintve - nem ajánlott.

LAKÓTELEPEK, LAKÓPARK JELLEGŰ TERÜLETEK

HOMLOKZATKIALAKÍTÁS, ANYAGHASZNÁLAT

Lakótelepi, illetve paneles technológiával készült épületek homlokzati energiahatékonysági felújításával együtt javasolt a homlokzatok megújítását, át-színezését is megoldani. A színezés összehangoltan, az önkormányzat által elfogadott színtervek alapján valósítható meg.

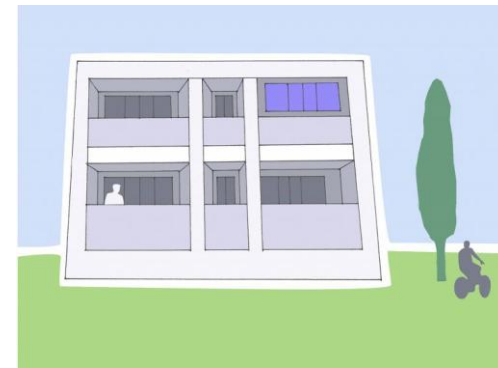
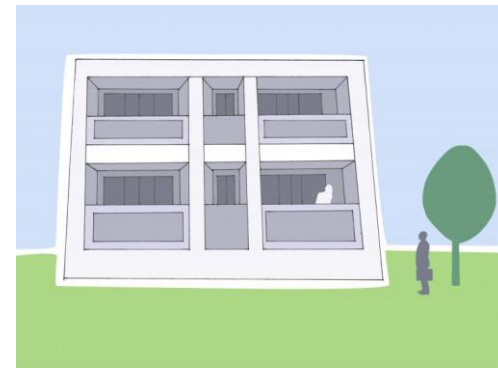
A többlakásos, többszintes társasházak homlokzatát érintő utólagos beavatkozások (loggiák részleges vagy teljes beépítése, eső-, valamint napvédő tetők, árnyékoló szerkezetek, légkondicionáló berendezések kültéri egységeinek elhelyezése, egyedi antennák felszerelése, stb.) az épület építészeti megjelenéséhez, a meglévő és érintett épületrészek, valamint szerkezeti elemek kialakítását, tagolását figyelembe véve egységesen valósíthatók meg.

Kültéri klímaberendezés a közterületről látható homlokzati felületeken csak az egész épület megjelenéséhez illeszkedő egységes takarási megoldással helyezhető el.

A földszinten működő nem lakó rendeltetésű helyiségek kirakata, címtábla, cégtábla, homlokzati festett reklám szín- és anyaghasználatát az épület anyaghasználatához, a homlokzat tagolásához, a nyílászárók kiosztásához, azok ritmusához illeszkedő módon javasolt elhelyezni.

TETŐKIALAKÍTÁS

A négy szintnél magasabb, lapostetős épületek magastetővel történő bővítése nem ajánlott.

VÁROSKÉP SZEMPONTJÁBÓL KIEMELT FŐÚTVONALAK MENTI

TERÜLETEK | ÜLLŐI ÚT, GYÖMRŐI ÚT, NAGYKÖRÖSI ÚT

TELKEK BEÉPÍTÉSE, ÉPÜLETELHELYEZÉS

Az épületeket a helyi építési szabályzat által meghatározott beépítési mód, és az ahhoz tartozó előírások szerint kell elhelyezni úgy, hogy a szomszédos telkek beépítési lehetőségeit semmilyen módon ne korlátozzuk.

A kiemelt útvonalak - elsősorban az Üllői út, valamint a Nagykőrösi út egy-egy szakasz - zárt sorúvá átalakuló részein az épületek homlokvonalát - a helyi építési szabályzatban meghatározottak szerint - a szomszédos épületekhez csatlakozva kell kialakítani. Az épületek hátralejtetése nem javasolt az egységes térfal kialakítása végett.

A kertvárosias beépítésű utcaszakaszokon az előkert méretét egy részről javasolt kötelezően meghatározni, illetve az eltérés lehetőségét (szomszédos telkek kialakult homlokvonalát figyelembe véve) biztosítani. Az épületeket elsődlegesen az építési hely közterület felőli határvonalára javasolt elhelyezni az előbbiekben leírt illeszkedés betartásával.

TÖMEGFORMÁLÁS, ÉPÜLETMAGASSÁG

Eltérő magasságú épületek alkalmazásával az utcakép nem egységes. Azonos magasságú épületek egyenletes utcaképet alkotnak. Az újonnan épülő épületeknek az utcára, adott tömbszakaszra jellemző magassághoz, illetve szintszámhoz ajánlott alkalmazkodniuk.

TETŐKIALAKÍTÁS

► A zárt sorúvá átalakuló területeken magastető létesítése esetén az utcával (építési vonallal) párhuzamos tetőgerinc kialakítása ajánlott.

Lapostetős épület kialakítása megengedhető, azonban ebben az esetben az épület fő-párkányvonalának a szomszédos párkánymagassághoz való illeszkedéséről gondoskodni kell. Az épület „tetőtéri szintjeinek” hátralejtetése megoldást jelenthet ebben az esetben.

► Magastető létesítése esetén a kétszintes tetőtérbeépítés nem javasolt.

Tetőtérbeépítés esetén a tetőablakok elhelyezését (a tetőtér helyiségeinek kialakításánál) az épület homlokzati tagolásával, nyílásosztás-rendszerével összehangoltan kell megvalósítani. (Erre meglévő épület tetőtér-bővítése esetén fokozott figyelmet kell fordítani.) A kerülettől idegen függőleges tetőablakok (tetőfelépítmények) alkalmazása nem ajánlott.

HOMLOKZATKIALAKÍTÁS, ANYAGHASZNÁLAT

Az egész kerületre tett ajánlásokon túl a főútvonalak menti meghatározó területeken nagy hangsúly fektetendő a homlokzat általános kialakításán túl az egyéb hirdetések, műszaki berendezések elhelyezésére, azok kialakítására.

A kiemelt utakkal határos, illetve közterületről látható homlokzaton új épület létesítése esetén klímaberendezés kültéri egysége nem helyezhető el. Meglévő épületek korszerűsítése esetén a kültéri egységek épülethez illeszkedő takarásáról gondoskodni kell, de alapvetően törekedni kell a közterületről nem látható elhelyezésre.

A nem lakó rendeltetésű helyiségek (jellemzően földszinti üzlethelyiségek) esetén címtábla, cégtábla, egyedi cégér, homlokzati festett reklám, illetve a vállalkozást népszerűsítő hirdetés szín- és anyaghasználatát az épület anyaghasználatához, a homlokzat meglévő vagy tervezett vízszintes és függőleges tagolásához, a nyílászárók kiosztásához, azok ritmusához illeszkedő módon ajánlott elhelyezni. Az épület tetőzetén bármilyen hirdetés elhelyezése nem engedhető.

A főútvonalak menti magastetőű épület tetőzetén egyedi napkollektor kihelyezése nem javasolt.

KÖZTERÜLETEK KIALAKÍTÁSA

A városkép alakításában jelentős szerepe van az utcák, közterületek kialakításának:

- ▶ Ajánlott kétoldali fasor telepítése, illetve a meglévő hiányos fasorok pótlása, a kétoldali járdák szélesítése. Kiemelt közterület-rendezési feladat az Üllői út zúzottkő ágyazatos villamos-pálya korszerűsítése.
- ▶ Az utcák, terek burkolatának megválasztásánál figyelemmel kell lenni az alkalmazott anyagok és színek összhangjára. Kerülni kell a túlzottan sokféle elem alkalmazását.
- ▶ A közterület-használat tekintetében ki kell emelni, a vendéglátóhelyek teraszainak kialakítását. Törekedni kell az egységes szín, illetve forma használatára (azonos bútorcsalád, ernyők, árnyékolók alkalmazása).
- ▶ A hagyományőrző utcabútorozás mellett teret kell adni a modern térépítészeti elemeknek is. A kerület már jelenleg is számos jó példával büszkélkedhet az elmúlt években fokozatosan megújuló közterületeken, parkokban kihelyezett berendezések (padok, lámpák, biciklitárolók, ivókutak, stb.), azok formavilága, minőségi anyaghasználata terén, melyek harmonikus összképet teremtenek az adott területen. Fontos tehát, hogy mind a hagyományos (korhű), mind pedig a modern utcabútorok alkalmazása esetén az egységes, az adott városrész hangulatához illő bútorcsalád választása. Egyes kiemelt területek esetében (pl. Bókay kert) önálló, egyedi bútorcsalád alkalmazása is ajánlható.
- ▶ A kerületre jellemző „mozaikos” elrendezésű közparkok, közkertek hálózatát fenn kell tartani, esetenként új elemekkel gazdagítani, fokozatosan megújítani.

REKLÁMOK VÁROSKÉPI MEGJELENÉSE

A városképet jelentősen befolyásolják a közterületeken, illetve az egyes épületeken megjelenő reklámok, hirdetések, egyéb berendezések (kirakat, üzletportál). Fontos tehát, hogy ezek is, mint településkép-alakító tényezők szabályozott módon létesüljenek.

Ilyen városképet befolyásoló tényező például az ablakok, vagy átlátszó felületek fóliázása. Átlátszó felületen történő ragasztott hirdetés (ablakmatrica) közzététele esetében nem ajánlott a felület 30%-át meghaladó takarás, a savmaratott üveg, illetve az opál fólia alkalmazása részesítendő előnyben.

6

JÓ PÉLDÁK | ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

épületek, ajtók, ablakok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

KORTÁRS ÉPÜLETEK

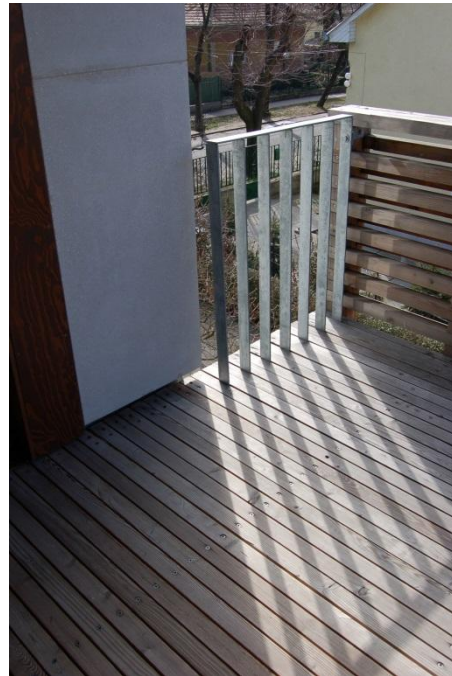

FELÚJÍTOTT ÉPÜLETEK

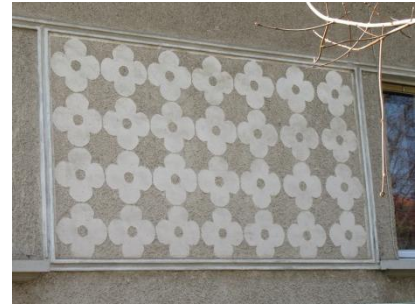
ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSE, AZOK ÚJSZERŰ ALKALMAZÁSA

TORNYOS ÉPÜLETEK

ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

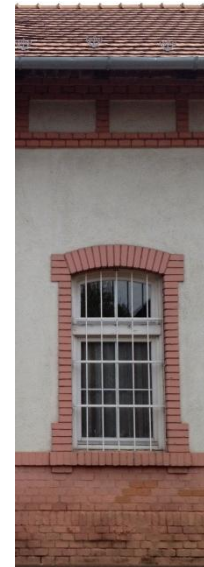
GARÁZSKAPU KIALAKÍTÁS A FŐÉPÜLETTEL ÖSSZHANGBAN

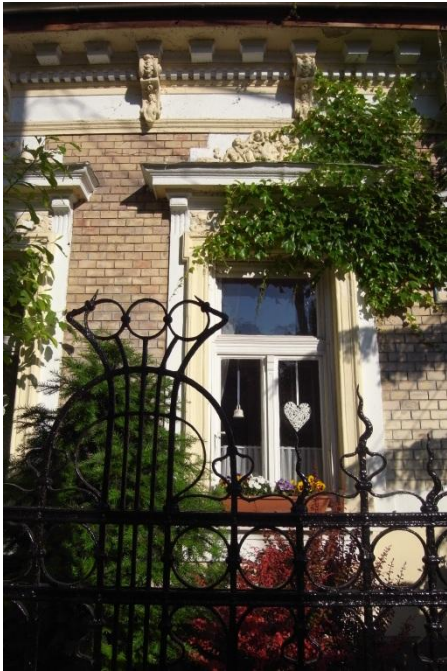

SAROKÉPÜLETEK

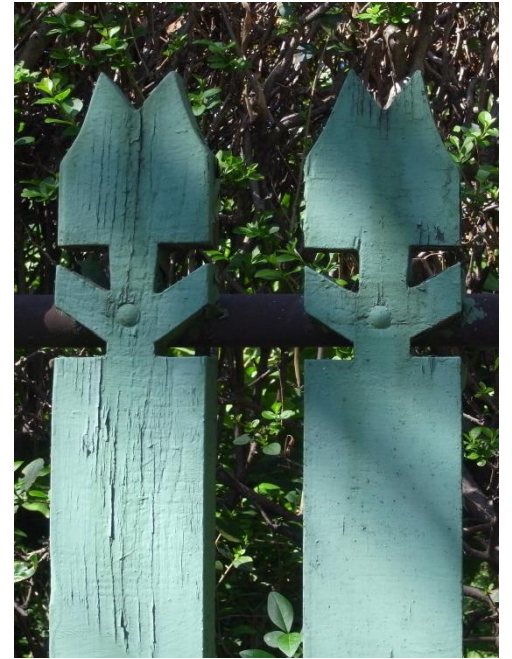
AJTÓK, ABLAKOK

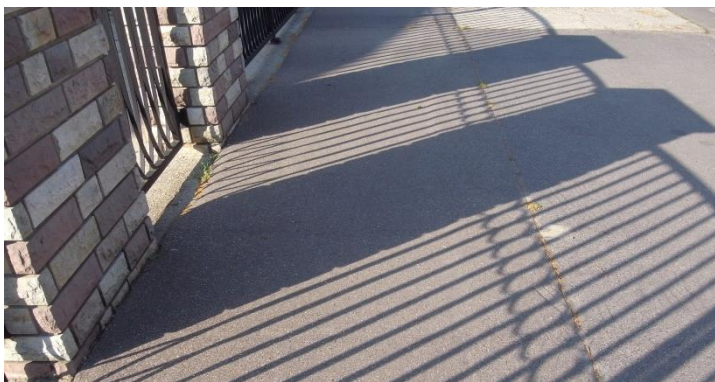
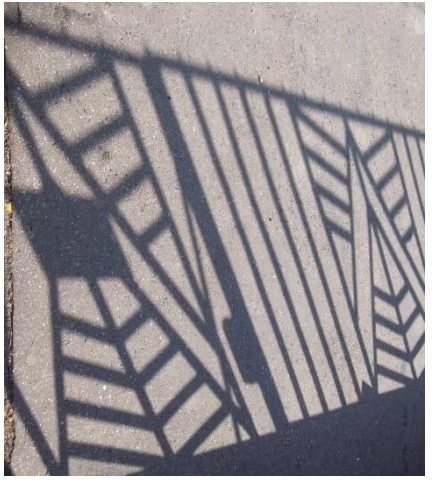

KERÍTÉSEK

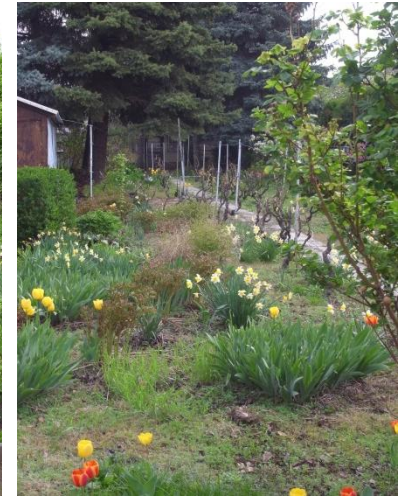

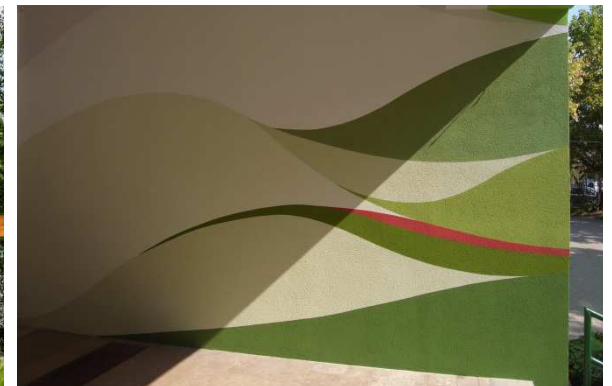
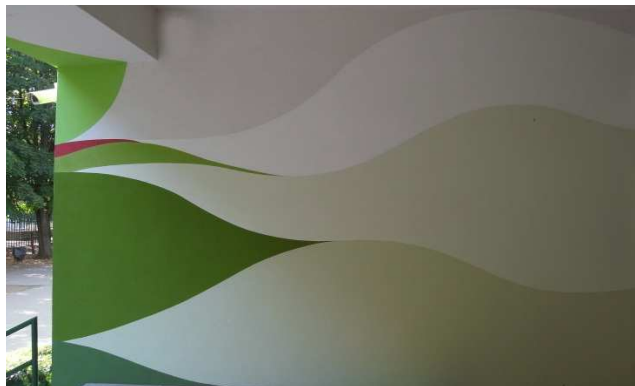

ZÖLDFELÜLETEK

ÉPÜLETSZÍNEZÉSEK - SZÍNES VÁROS

ÉPÍTÉSZETI TERVEK

IMPRESSZUM

MEGRENDELŐ: Budapest XVIII. Kerület, Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzata

KÉSZÍTETTE: Aczél Városépítész Bt. - Aczél Gábor, Schild Dorottya, Márton Melinda

FOTÓK: Baksa-Valánszki Sára, Bujnovszky Tamás, Farkas András, Hartung Melinda, Jankovits Vera, Kardos Gábor, Ligeti Anna, Maróti Péter, Pápai Tamás László, Petrovai László, Schild Dorottya, Selényi György, Zaka Lajos, Drone Pictures Kft.

ARCHÍV FOTÓK: Tomory Lajos Múzeum

TÖRTÉNETI ANYAGOK FORRÁSA: Tomory Lajos Múzeum, Heilauf Zsuzsanna, Pápai Tamás László, Port Irén

LEKTORÁLTA: Heilauf Zsuzsanna

ÁBRÁK: Lechner Tudásközpont

Budapest, 2017.